

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

İKİNCİ BÖLÜM

ŞİMŞEK VE DİĞERLERİ / TÜRKİYE DAVASI
(Başvuru no. 35072/97 ve 37194/97)

KARAR

STRAZBURG

26 Temmuz 2005

Kesinleşme Tarihi

26 Ekim 2005

İşbu karar, Sözleşme'nin 44 § 2 maddesinde öngörülen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Bazı şekli değişikliklere tabi tutulabilir.

Şimşek ve Diğerleri/Türkiye davasında,

Başkan,

J.-P. COSTA,

Hâkimler,

A.B. BAKA,

R. TÜRMEŖ,

K. JUNGWIERT,

M. UGREKHELİDZE,

A. MULARONİ,

E. FURA-SANDSTRÖM,,

ve *Bölüm Yazı İşleri Müdür Yardımcısı* S. NAİSMİTH'İN katılımıyla bir Daire olarak toplanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi(İkinci Bölüm),

28 Haziran 2005 tarihinde gerçekleştirilen kapalı müzakereler sonrasında,

aynı tarihte kabul edilen aşağıdaki kararı vermiştir.

USUL

1. Davanın temelinde, Ali Şimşek, Şaziment Şimşek, Dilay Şimşek, Erkan Şimşek, Gökhan Şimşek, Şenay Şimşek ve Hakkı Yılmaz, Hüseyin Kopal, Cemal Poyraz, Hacer Baltacı, Mustafa Tunç, Mahmut Engin, Arslan Bingöl, Veli Kaya, Mehmet Gürgen, Çiçek Yıldırım, Hüseyin Sel, Mukaddes Gündüz, Sabri Puyan, Zeynel Abit Çabuk, Aynur Demir ve Aligül Yüksel (“başvuranlar”) adlı 22 Türk vatandaşı tarafından, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme’nin (“Sözleşme”) mülga 25. maddesi uyarınca Avrupa İnsan Hakları Komisyonuna (“Komisyon”) sırasıyla 17 Şubat ve 12 Mayıs

1997 tarihlerinde, Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine yapılmış olan iki başvuru (no. 35072/97 ve 37194/97) bulunmaktadır.

2. Adli yardım sağlanan başvuranlar İstanbul barosuna bağlı S. Kuşkonmaz tarafından temsil edilmiştir. Somut davada, Mahkeme önündeki yargılamaların amacı bakımından Türk Hükümeti (“Hükümet”) bir görevli tarafından temsil edilmemiştir.

3. Başvuranlar, özellikle, akrabalarının İstanbul’da gerçekleşen gösteriler sırasında mutlak gereklilikten fazla güç kullanan polisler tarafından öldürüldüğünü iddia etmektedir. Başvuranlar, ayrıca, olaylara ilişkin olarak açılan ulusal soruşturmanın yetersiz ve etkisiz olduğu konusunda şikâyetle bulunmuşlardır. Başvuranlar, şikâyetlerine ilişkin olarak Sözleşme’nin 2, 6, 14 ve 17. maddelerinin ihlal edildiğini öne sürmüştür.

4. Başvurular, Sözleşme’ye Ek 11 No.lu Protokol’ün (11. No.lu Protokol’ün 5 § 2 maddesi) yürürlüğe girdiği zamanda 1 Kasım 1998 tarihinde Mahkemeye iletilmiştir.

5. Başvurular için Mahkemenin Birinci Bölümü görevlendirilmiştir (Mahkeme İç Tüzüğü’nün 52 § 1 maddesi). Bu Bölüm içerisinde davayı inceleyecek olan Daire Sözleşme’nin 26 § 1 madde ile kurulmuştur (Sözleşme’nin 27 § 1. maddesi).

6. Mahkeme, başvuruları 20 Nisan 1999 tarihinde birleştirmeye ve Hükümet’e iletmeye karar vermiştir (İç Tüzüğü’nün 42 § 1 maddesi).

7. Mahkeme 1 Kasım 2001 tarihinde Bölümlerinin oluşumunu değiştirmiştir (İç Tüzüğü’nün 25 § 1 maddesi). Dava yeni oluşturulan Dördüncü Bölüme atanmıştır (İç Tüzüğü’nün 52 § 1 maddesi).

8. Mahkeme 4 Mayıs 2004 tarihli bir karar ile başvuruları kısmen kabul edilebilir beyan etmiştir.

9. Başvuranlar ve Hükümetin ikisi de davanın esaslarına ilişkin olarak ek görüşlerini hazırlamış (İç Tüzüğü’nün 59 § 1 maddesi) ve birbirlerinin görüşlerine yazılı olarak cevap vermiştir.

10. Mahkeme 1 Kasım 2004 tarihinde Bölümlerinin oluşumunu tekrar değiştirmiştir (İç Tüzüğü'nün 25 § 1 maddesi). Dava yeni oluşturulan İkinci Bölüme atanmıştır (İç Tüzüğü'nün 52 § 1 maddesi).

OLAYLAR

I. DAVALARIN KOŞULLARI

11. Dava konusu olaylar, taraflarca ileri sürüldüğü şekliyle, aşağıdaki gibi özetlenebilir:

A. Davanın geçmişi

12. Tüm başvurular İstanbul'da ikamet etmektedirler.

1. Başvuru no. 35072/97

13. Başvuranlar Ali Şimşek, Şaziment Şimşek, Dilay Şimşek, Erkan Şimşek, Gökhan Şimşek ve Şenay Şimşek Gazi olayları sırasında hayatını kaybeden Dilek Şimşek Sevinç'in yakınlarıdır.

2. Başvuru no. 37194/97

14. Aşağıda sıralanan başvurular da aynı zamanda Gazi olayları sırasında hayatını kaybeden başka şahısların yakınlarıdır:

- Hakkı Yılmaz, (merhum) Dinçer Yılmaz'ın babası;
- Hüseyin Kopal, (merhum) Reis Kopal'ın babası;
- Cemal Poyraz, (merhum) Zeynep Poyraz'ın babası;
- Mustafa Tunç, (merhum) Fevzi Tunç'un babası;
- Mahmut Engin, (merhum) Sezgin Engin'in babası;
- Arslan Bingöl, (merhum) Fadime Bingöl'ün kocası;
- Veli Kaya, (merhum) Mümtaz Kaya'nın babası;

- Mehmet Gürgen, (merhum) Hasan Gürgen'in babası;
- Çiçek Yıldırım, (merhum) Ali Yıldırım'ın annesi;
- Hüseyin Sel, (merhum) Hasan Sel'in babası; ve
- Mukaddes Gündüz, (merhum) Mehmet Gündüz'ün karısı.

Kalan başvurular ise Ümraniye olayları sırasında hayatını kaybeden şahısların yakınlarıdır:

- Hacer Baltacı, (merhum) İsmail Baltacı'nın karısı;
- Sabri Puyan, (merhum) Hasan Puyan'ın kardeşi;
- Zeynel Abit Çabuk, (merhum) Hakan Çabuk'un babası;
- Aynur Demir, (merhum) Genco Demir'in karısı; ve
- Aligül Yüksel, (merhum) İsmihan Yüksel'in oğlu.

B. Başvuranlar tarafından öne sürüldüğü şekliyle olaylar

1. Gazi olayları

15. Gazi, İstanbul'un Gaziosmanpaşa ilçesinde yer alan bir mahalledir. Gazi mahallesinde yaşayan insanların çoğunluğu Alevi mezhebindedir.

16. 12 Mart 1995 tarihinde akşam saat 21:00 sıralarında, bir taksiden kimliği belirsiz kişilerce Gazi mahallesindeki beş kahvehaneye ateş açılmıştır. Ateşli saldırı yaklaşık beş dakika boyunca devam etmiştir. Yaşlı bir insan olan Halil Kaya ölmüş ve yirmi beş kişi de yaralanmıştır. Ateşli saldırı esnasında bir çok dükkanda ciddi zararlara yol açılmıştır. Saldırganlar taksi şoförünü de öldürüp kaçmışlardır.

17. Olaylardan sonra, mahalle sakinleri saldırıdan sonra polisin kayıtsız kalmasını protesto etmek için kahvehanelerin önündeki caddede ve Cemevi'nin¹ önünde toplanmışlardır. Ayrıca yaralıların tedavi edildiği hastane önünde de kalabalık toplanmıştır. Gece yarısı bir grup insan mahallede bulunan polis karakoluna doğru yürümeye başlamıştır. Polis

1. Alevilerin buluştuğu sosyal ve dini buluşma noktaları.

panzerlerle barikat kurup ardından coplarla ve silahların dipçikleri ile göstericilere karşı güç kullanmaya başlamıştır.

18. İstanbul Valisi ve Emniyet Müdürü, 13 Mart 1995 tarihinde sabaha karşı saat 4:00'te Gaziosmanpaşa Kaymakamının ofisine gitmiş ve olayların durması için topluluk liderleri ile birlikte toplantı yapmıştır. Olaylar sakinleşmeye başlamıştır.

19. Bu sırada iki panzer göstericilere yaklaşmış ve kalabalığa ateş açmışlardır. Bu ateş sırasında, Mehmet Gündüz olay yerinde ölmüş ve on başka kişi ise yaralanmıştır.

20. Çevre mahallelerden binlerce insan 13 Mart 1995 tarihinde gösterilere katılmıştır. Başvuranlara göre, herhangi bir terör örgütünün provokasyonu gerçekleşmemiştir. Bazı göstericiler polis barikatlarına taş ve bozuk para atmaya başlamışlardır.

21. Sabah 11.00 sularında polis barikatlar arkasından göstericilere ateş açmıştır. Göstericileri hedef alan keskin nişancılar yakın binalara yerleştirilmiştir. Polis ateşinin sonucu Fadime Bingöl ve Sezgin Engin hayatını kaybetmiş ve bir çok kişi ise yaralanmıştır.

22. İki şahsın öldürülmesi gerilimi arttırmış ve göstericiler öğleden sonra 14.00'da polis barikatlarına doğru yürümeye başlamışlardır. Barikatların arkasına, sokakların yanlarına ve bazı binaların üstüne konumlandırılmış üniformalı ve sivil kıyafetli polis memurları yoğun ateş açmışlardır. Polisler yaklaşık yirmi dakika boyunca olay yerinden kaçmaya çalışan göstericileri kovalamış ve kaçan göstericilere ateş açmıştır. Zeynep Poyraz, Dilek Şimşek Sevinç, Ali Yıldırım, Reis Kopal, Mümtaz Kaya, Fevzi Tunç, Hasan Sel, Hasan Gürgen, Dinçer Yılmaz ve Hasan Ersürer olaylar sırasında vurulmuş ve hayatlarını kaybetmişlerdir. Yüzden fazla insan yaralanmıştır. Polis, göstericilerin yaralı şahısları hastaneye götürmesini engellemiştir.

23. Aynı gün içerisinde saat 15.15'de polis Halil Kaya ve Mehmet Gündüz'in cenazesine katılan kalabalığa saldırmıştır. Bölgeye askeri destek

çağrılmıştır. Başvuranlar, grubun askerlere karşı protesto da bulunmadığını belirtmişlerdir.

24. Saat 16.00'da bölgede sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir.

25. Olaylar sırasında kahvehane oturan Halil Kaya da dahil olmak üzere toplamda on beş kişi ve taksi sürücüsü öldürülmüş ve 276 kişi ise yaralanmıştır.

2. Ümraniye olayları

26. Gazi mahallesindeki olaylar ülke genelinde geniş tepkilere yol açmış ve Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde polisin eylemlerinin kınandığı bir sürü gösteri düzenlemiştir.

27. Kalabalık bir grup 15 Mart 1995 tarihinde İstanbul'un Ümraniye ilçesinde bulunan Mustafa Kemal mahallesinde toplanmıştır. Grup, Gazi olayları sırasında öldürülen şahısların cenazelerinin yapıldığı yere doğru yürümeye başlamıştır.

28. Kalabalık, aynı gün saat 14.30'da ilkokulun dışarısında bulunan meydana kurulan polis barikatlarına varmıştır. Bazı göstericiler barikatlara taş atmaya başlamış ve hemen ardından herhangi bir uyarı verilmeden üniforma giymeyen sivil polis memurları kalabalığa ateş açmaya başlamıştır. Gruptan ateşe karşılık veren olmamıştır. Hiçbir polis memuru hayatını kaybetmemiş ya da yaralanmamıştır. Polis ateşi sırasında Hasan Puyan, İsmihan Yüksel, İsmail Baltacı, Genco Demir ve Hakan Çabuk öldürülmüştür. Yirmiden fazla insan yaralanmıştır.

C. Hükümet tarafından öne sürüldüğü şekliyle olaylar

29. Gazi mahallesinde bulunan beş kahvehaneye ateş açılmasının ardından polis memurları olay yerine gönderilmiştir. Polis memurları kahvehanelerin önüne vardıklarında, polise karşı slogan atan kırk kişilik bir grup görmüşlerdir. Kalabalık, polis araçlarına saldırmış ve polis memurları

soruşturmayı yürütememişlerdir. Dolayısıyla, polisler destek çağırılmışlardır. Ek güvenlik güçlerinin olay yerine varmasının ardından, polis soruşturmayı yürütebilmiş ve yaralı şahıslar hastaneye sevk edilmiştir. Bu sırada, mahalleden bazı kişiler gösteri yapan gruba katılmıştır. Grup ve gruba katılan şahıslar beraber slogan atmaya ve polislere bozuk para ile taş atmaya başlamışlardır. Bazı göstericilerin elinde molotof kokteyli bulunmaktaydı. Mahalleden insanların göstericileri katılmasıyla kalabalık daha da artmış ve Gazi Polis Karakoluna yürümeye başlamışlardır. Çeşitli mağazalar ve araçlar ateşe verilmiştir. Bazı göstericiler, polis memurlarına molotof kokteyli atmıştır. Polis memurları, kalabalığın daha da ilerlemesini durdurmak adına barikat kurmuştur. Güvenlik güçleri insanların durması için sözel olarak uyarıda bulunmuştur. Daha sonrasında, güvenlik güçleri kalabalığın dağılması için basınçlı su ve copları kullanmıştır. Kalabalığın dağılmamasının ardından, polisler havaya uyarı ateşi açmışlardır. Ancak, kalabalık güvenlik güçlerine doğru yürümeyi sürdürmüş ve panzerlere molotof kokteylleri ile saldırmıştır. Gazi mahallesindeki gösteriler iki gün boyunca sürmüştür. İkinci günün sonunda bölgede sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir. Gösteriler sırasında 13 kişi hayatını kaybetmiş ve 152'si mahalle sakini, 36'sı polis memuru ve 7'si asker olmak üzere 195 kişi ise yaralanmıştır.

30. 12 Mart 1995 tarihinde meydana gelen olayların ardından, güvenlik güçleri Ümraniye bölgesinde olası ek gösterilerin gerçekleşebileceğine ilişkin istihbarat raporları almışlardır. Olası tatsız olayların yaşanmasını engellenmesi amacıyla Ümraniye Emniyet Müdürlüğü binasında 14 Mart 1995 tarihinde bir toplantı gerçekleştirilmiştir. İlçe emniyet müdürü, mahallenin belediye başkanı, Pir Sultan Abdal Derneği başkanı; ilçe kaymakamının başkanlık ettiği buluşmaya katılmıştır. Toplantı sırasında, durum hakkında konuşulmuş ve mahalle sakinlerinin provokasyonlardan etkilenmemesi talep edilmiştir. 15 Mart 1995 tarihinde sabahleyin terör örgütünün tehditleri sonucunda bir protesto mahalledeki tüm mağazalar

olarak kapatılmıştır. Durumun değerlendirilmesi için ikinci bir görüşme yapılmıştır. Aynı gün içerisinde saat 13.00 sularında, Mustafa Kemal mahallesinde bulunan Pir Sultan Abdal Derneği önünde toplanan 1.500 kişilik grup Örnek mahallesine doğru yürümeye başlamıştır. Güvenlik güçleri bu yürüyüşün yasal olmadığını duyurmuş ve katılımcıların dağılmasını talep etmiştir. Grup sloganlar atmaya başlamış ve yürümeye devam etmiştir. Yürüyüşe katılan insan sayısı binlere yükselmiştir. Bazı protesçular, kırmızı bere ve atkı giymiştir. Kalabalıktan birkaç kişi güvenlik güçlerine taş ve bozuk para atmıştır. Gerilim arttıkça, grup güvenlik güçlerine tuğla ve taşlar ile saldırmaya başlamıştır. Bunun üzerine güvenlik güçleri önlemler alıp emniyet hattı oluşturmuştur. Bir süre sonra, grup içerisinde silahlı şahıslar güvenlik güçlerine ve kalabalığa ateş açmıştır. Güvenlik güçleri havaya uyarı ateşi açmış ve saldırı durmuştur. Yaralanan insanlar hemen hastaneye götürülmüştür. Yaralılar hastaneye taşınırken, kalabalık siperlerin arkasından slogan atmaya ve taş atmaya devam etmiştir. Trafik de ayrıca yakılan lastikler ile engellenmiştir. Askeri kuvvet olay yerine varmış, sokağa çıkma yasağı ilan edilmiş ve mahalleye giriş sıkı kontrol altına alınmıştır.

31. Olayların ardından, ulusal makamlar hemen olaylara ilişkin olarak bir soruşturmaya başlamışlardır. Bir çok tanığın ifadesi alınmış, otopsiler yapılmış ve yaralı ile ölen şahısların vücutlarından alınan mermiler balistik inceleme için gönderilmiştir. İstanbul Adli Tıp Kurumu tarafından sırasıyla 26 ve 31 Temmuz, 11 Eylül ve 15 Kasım 1995, 27 Ekim 1997 ve 12 Ekim 1999 tarihlerinde yedi balistik raporu hazırlanmıştır. Bu raporlara göre, mağdurların vücutlarından alınan mermilerin hiçbirisi iki olay sırasında da görev alan güvenlik güçlerinin silahları ile uyumamıştır.

32. 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 22. maddesi uyarınca, ölen şahısların ailelerine 1999 yılının Nisan ayında söz konusu zamanda 2.800 avroya denk gelen 150.000.000 Türk lirası (TRL) Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'ndan tazminat ödenmiştir.

D. Gazi ve Ümraniye olaylarına ilişkin olarak açılan ulusal yargılamalar

1. Gazi olaylarına ilişkin olarak açılan yargılamalar

33. Arslan Bingöl, Celal Sevinç, Çiçek Yıldırım, Mukaddes Gündüz, Sabahat Engin ve Cemal Poyraz; 11 Nisan 1995 tarihinde İçişleri Bakanlığı, İstanbul Valiliği ve İstanbul Emniyet Müdürlüğü ve Gaziosmanpaşa ilçesinde 12-13 Mayıs 1995 tarihinde yaşanan olaylara katılan polis memurları aleyhinde Gaziosmanpaşa Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulunmuştur. İlgili şahıslar, kesinlikle gerekli düzeyden daha fazla güç kullanan polis memurları tarafından yakınlarının öldürüldüğünü ileri sürmüştür. Şahıslar, polisi protesto eden kalabalığın ateşli silah kullanmadığını ve polisin herhangi bir uyarı vermeden kalabalığa ateş açtığını iddia etmişlerdir. Şahıslar, polisin göstericileri dağıtmak için ilk önce basınçlı su, biber gazı ya da plastik mermiler kullanması gerektiğini eklemiştir. Şikâyet sahiplerine göre, polis Gazi bölgesinde ikamet eden ve Alevi mezhebine ait olan göstericilere karşı kasıtlı olarak ateşli silah kullanmıştır.

34. Cumhuriyet Savcısı, suç duyurusunun ardından olaylara ilişkin soruşturma başlatmıştır. Cumhuriyet Savcısı, 19 Nisan 1995 tarihinde İstanbul Valisi Hayri Kozakçıoğlu aleyhindeki şikâyetlerin incelenmesine ilişkin olarak görevsizlik kararı vermiştir. Bu doğrultuda, Savcı dava dosyasını ek soruşturma yapılması için İçişleri Bakanlığına göndermiştir.

35. Cumhuriyet savcısı 4 Temmuz 1995 tarihinde İstanbul Emniyet Müdürü Necdet Menzir hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir.

36. Cumhuriyet savcısı 5 Temmuz 1995 tarihinde İçişleri Bakanı Nahit Menteşe hakkında ceza kovuşturulması açılmayacağına karar vermiştir. Savcı, Bakan olarak Nahit Menteşe'nin iddia edilen olaylara ilişkin bir yasal sorumluluğunun olmadığını belirtmiştir.

37. Aynı gün içerisinde, Cumhuriyet savcısı Dinçer Yılmaz, Sezgin Engin, Mümtaz Kaya, Hasan Gürgen, Hasan Sel ve Hasan Ersürer ölümüne ilişkin soruşturmayı diğer ölümlere ilişkin açılan soruşturmalardan ayrılmasına karar vermiştir. Bu doğrultuda, söz konusu dava dosyası 1995/6570 dava dosya no. altına kaydedilmiştir.

38. Cumhuriyet savcılığı 10 Temmuz 1995 tarihinde 12 ve 13 Mayıs 1995 tarihinde gerçekleşen gösterilerde görev alan yirmi polis memuru aleyhinde hazırladığı iddianameyi Eyüp Ağır Ceza Mahkemesine sunmuştur. İddianame Dilek Şimşek Sevinç, Reis Kopal, Zeynep Poyraz, Fevzi Tunç, Fadime Bingöl, Ali Yıldırım ve Mehmet Gündüz'ün ölümünü konu almaktaydı. Cumhuriyet savcısı, iddianamesinde görgü tanıklarının ifadelerine, tıbbi raporlara, polis tutanaklarına, otopsi raporlarına, video kayıtlarına ve gazete haberlerine dayanmıştır. Cumhuriyet savcısı, Gazi bölgesinde bulunan kahvehanelere saldırı gerçekleşmesinin ardından ve yasa dışı örgütlerin provokasyonunun ardından mahalle sakinlerinin polisi protesto etmeye başladığını belirtmiştir. Kalabalık, sloganlar atarak ve taş ile molotof kokteylleri atarak polis karakoluna doğru yürümüştür. Grubun içinden birkaç kişi ise polis memurlarına ateş etmiştir. Kalabalık, Aleviler ve Sunniler arasındaki kını teşvik edici sloganlar atmıştır. Cumhuriyet savcısı, ek olarak, polis panzerlerinin göstericileri dağıtmak için kalabalığa ateş açtığını ve bunun bir sonucu olarak Mehmet Gündüz'ün vurulup öldüğünü belirtmiştir. Adem Albayrak olarak kimliği tespit edilen bir polis memuru Ali Yıldırım, Dilek Şimşek Sevinç ve Fadime Bingöl'ü vurarak öldürmüştür. Kimliği belirlenemeyen başka bir polis memuru ise Reis Kopal'ı vurarak öldürmüştür. Adem Albayrak ile birlikte polis memuru Mehmet Gündoğan; Zeynep Poyraz'ı öldürmüştür. Cumhuriyet savcısı, polis memuru Gündoğan ile panzerdeki polis memurlarının Fevzi Tunç'u vurarak öldürdüklerini iddia etmiştir. Dolayısıyla, Cumhuriyet savcısı mahkemeden Ceza Kanunu'nun 448. maddesi kapsamında polis memurlarının kasıtlı adam öldürme suçundan kovuşturmasını talep etmiştir.

39. Mukaddes Gündüz (Mehmet Gündüz'ün karısı), Mustafa Tunç (Fevzi Tunç'un babası), Çiçek Yıldırım (Ali Yıldırım'ın annesi), Cemal Poyraz (Zeynep Poyraz'ın babası), Celal Sevinç (Dilek Şimşek Sevinç'in kocası), Ali Şimşek (Dilek Şimşek Sevinç'in babası), Hüseyin Kopal (Reis Kopal'ın babası) ve Aslan Bingöl (Fadime Bingöl'ün kocası) yargılamalara müdahil taraflardır.

40. Eyüp Ağır Ceza Mahkemesi 13 Temmuz 1995 tarihinde davanın görüldüğü yerin olayların gerçekleştiği yere çok yakın olması sebebiyle davayı güvenlik gerekçeleri temelinde başka bir şehre gönderilmesine karar vermiştir.

41. Yargıtay 15 Ağustos 1995 tarihinde Eyüp Ağır Ceza Mahkemesinin kararını onayarak dava için İstanbul'dan ortalama 1000 km uzakta olan Trabzon Ağır Ceza Mahkemesini görevlendirmiştir.

42. Trabzon Ağır Ceza Mahkemesi, 11 Eylül 1995 tarihinde hazırlık duruşmasını gerçekleştirmiştir. Ağır Ceza Mahkemesi, beş görgü tanığının ifadesinin alınması için çeşitli mahkemelere istinabe yazısı gönderilmesine karar vermiştir. Mahkeme aynı zamanda diğer 250 görgü tanığının sözlü ifadelerinin alınmasının ise daha sonraki aşamalarda değerlendirileceğini belirtmiştir. Son olarak, Ağır Ceza Mahkemesi, Cumhuriyet Savcılığından olayların ardından ülkenin başka yerlerinde görevlendirilen 20 sanık polis memurunun güncel adreslerini bulmasını talep etmiştir. Mahkeme davanın değerlendirilmesini 15 Kasım 1995 tarihine ertelemiştir.

43. Trabzon Ağır Ceza Mahkemesi, 15 Kasım 1995 tarihinde söz konusu iddianamenin polis memurları aleyhindeki cezai yargılaması açılabilmesi için İstanbul İstanbul İl İdare Kurulundan ön izin alınmadığı gerekçesiyle duruşmaları ertelemiştir. Bu nedenle, mahkeme dava dosyasını Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun uyarınca İstanbul Valiliğine göndermiştir. Başvuranlar bu karara karşı Yargıtay'a temyiz başvurusunda bulunmuşlardır.

44. Yargıtay, 8 Ekim 1996 tarihinde Trabzon Ağır Ceza Mahkemesinin yargılamaları durdurması kararının nihai olmadığını ve bu nedenle Yargıtayın temyiz başvurusunu incelemeye yargı yetkisi bulunmadığına karar vermiştir. Yargıtay Başsavcısı, 15 Ekim 1996 tarihinde bu kararı temyiz etmiştir.

45. Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 17 Aralık 1996 tarihinde Yargıtayın temyiz başvurusunu incelemek için yetkili merci olmadığını doğrulamıştır. Bu doğrultuda, dava dosyası Rize Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmiştir.

46. Rize Ağır Ceza Mahkemesi, 3 Mart 1997 tarihinde kararını vererek başvuranların itirazlarını doğrultusunda 15 Kasım 1995 tarihli Trabzon Ağır Ceza Mahkemesinin kararını bozmuştur. Mahkeme, polis memurları aleyhin cezai yargılaması açmak için İstanbul İstanbul İl İdare Kurulundan ön yetkilendirme alınmasının gerekli olmadığına karar vermiştir.

47. Trabzon Ağır Ceza Mahkemesi, 28 Mart 1997 tarihinde, 15 Kasım 1995 tarihli kararın geçerli olduğunu ve sanıkları yargılayabilmek için İstanbul İstanbul İl İdare Kurulundan ön yetkilendirmesine ihtiyaç olduğu konusunda ısrar etmiştir. Trabzon Ağır Ceza Mahkemesi, dava dosyasının Yargıtay Başsavcısının davayı bakmak için Yargıtayı görevlendirilmesi için yazılı talep çıkarmasını sağlaması amacıyla Adalet Bakanlığına göndermeye karar vermiştir. Trabzon Cumhuriyet Savcısı, dava dosyasının Adalet Bakanlığına gönderilmesini talep etmiştir.

48. Trabzon Cumhuriyet Savcısı, dava dosyasını yazılı mütalaalarıyla beraber 31 Mart 1997 tarihinde Adalet Bakanlığına göndermiştir. Cumhuriyet Savcısı, mütalaasında, ilgili hususun daha önce Yargıtay Ceza Genel Kurulu tarafından incelendiğini ve görüşüne göre Adalet Bakanlığının yazılı bir talep yayınlamasının gerekli olmadığını belirtmiştir.

49. Adalet Bakanlığı 13 Mayıs 1997 tarihinde yazılı talep hazırlanması talebini reddederek dava dosyasını Trabzon Ağır Ceza Mahkemesine geri göndermiştir.

50. Trabzon Ağır Ceza Mahkemesi başkanı 23 Mayıs 1997 tarihinde mahkemeye, polis memurları yargılanırken mahkemenin oluşumuna katılmayacağını belirten iki sayfalık bir yazı ibraz etmiştir. Başkan, yazısında kendi hayatının güvenlik güçlerinin üyeleri tarafından korunması dolayısıyla polis memurlarının yargılanması sırasında tarafsız ve bağımsız davranmasının imkansız olacağını belirtmiştir. Mahkeme başkanı, ayrıca, görüşüne göre polis memurlarının suçlu olmadığını ve Gazi mahallesinde gerçekleşen olayların güvenlik güçlerini hedef alan önceden planlanmış bir isyan olduğunu kaydetmiştir.

51. Trabzon Ağır Ceza Mahkemesi, 13 Haziran 1997 tarihinde yargılamalara devam etmiş ve bir hazırlık duruşması gerçekleştirmiştir. Dava sırasında mahkeme oluşumuna katılmayı reddeden mahkeme başkanı yerine ise başka bir hâkim görevlendirilmiştir.

52. Trabzon Ağır Ceza Mahkemesi 16 Eylül 1997 tarihinde davanın ilk duruşmasını gerçekleştirmiştir. Davalılar duruşmaya katılmamış ancak avukatları tarafından temsil edilmişlerdir. Duruşma sırasında, mahkeme müdahil taraflar olan Mustafa Tunç, Çiçek Yıldırım, Ali Şimşek, Cemal Poyraz ve Aslan Bingöl'ün ifadelerini dinlemiştir. Tüm müdahil taraflar polisin göstericilere karşı aşırı güç kullandığını ve bunun sonucunda akrabalarının öldüğünü ileri sürmüşlerdir. Müdahil tarafların hiçbirisi olaylara görgü tanıklığı etmediği için olaylara ilişkin olarak net detaylar verememişlerdir. Ancak, müdahil taraflar mahkemeden ölümlerden sorumlu şahısları cezalandırmasını talep etmişlerdir. Aynı gün içerisinde, mahkeme Gazi olaylarında yaralanan iki şahsın ifadesini dinlemiştir. İki görgü tanığı da ifadelerinde polis tarafından ciddi bir şekilde dövüldüklerini iddia etmiştir. Tanıklar, aynı zamanda, kendilerini döven polis memurunun kimliğini davalı Adem Albayrak olarak tespit etmişlerdir. Duruşmanın sonunda mahkeme, sekiz davalının tutuklanmasına karar vermiştir. Yargılamayı yürüten mahkeme aynı zamanda kalan davalıları da sonraki duruşmaya katılmalarını talep etmiştir.

53. Yargılamayı yürüten mahkeme 17 Kasım 1997 tarihinde on beş sanık polis memurunun ifadelerini almıştır. Sanıklar mahkeme nezdinde aşağıdaki ifadeleri vermişlerdir:

Adem Albayrak

“O tarihte, Gaziosmanpaşa İlçe Emniyet Müdürlüğü Soruşturma Bürosunda çalışıyordum. Kahvehaneleri hedef alan saldırının ardından, diğer polislerle birlikte olay yerine çağrıldım. Gönderilen ekiplerden birinin başındaydım. Olay sırasında, sivil kıyafet giymektedirdim ve tabanca taşımaktaydım. Üstümde makineli tüfek ya da başka ağır ateşli silah bulunmamaktaydı. Olay yerine vardığımda, karakolun önünde önceden toplanmış büyük bir kalabalık gördüm. Bazı göstericiler polis barikatlarına taş ve bozuk para atıyordu. Göstericiler arasında teröristler vardı. Teröristler beyaz bir aracı ateşe verdiler ve yakın bir binadan aracın üstüne gaz varili attılar. Protestolar yaklaşık 4 saat kadar devam etti. Polis memurları iki panzerin yardımıyla kalabalığı dağıtmaya çalışıyordu. Bir süre sonra, göstericiler geri yürümeye başladı ama onları takip etmedim. Sürekli polis karakolunun yakınlarında kaldım. Bazı siviller binaların çatılarından polis memurlarına ateş açtılar. Kalabalığa ateş açmadım. Suçlamaları reddediyorum.”

Mehmet Gündoğan

“Gazi bölgesine vardığımda, büyük bir kalabalık vardı. Göstericiler pankartlar taşıyordu. Polis memurları göstericileri uyardı ve havaya ateş açtı. Bazı göstericiler polise ateş açtı. Üstümde tabancam vardı; makineli tüfek yoktu. Fotoğrafta sağ elinde sopa ve sol elinde tabanca tutan şahsın ben olduğumu kabul ediyorum. Ama tabancanın güvenlik kilidi açık değildi. Göstericilere ateş açmadım.”

54. Aynı gün içerisinde, yargılamayı yürüten mahkeme, olay sırasında panzerde görev alan on üç diğer davalının ifadesini dinlemiştir. Tüm sanık polis memurları kalabalığa ateş açma suçlamalarını reddetmiştir. Polis memurları 13 Mart 1995 tarihinde olay yerinde bulunan üç panzerde olduklarını ifade etmişlerdir. Panzerler, kalabalığı dağıtmaya çalışan polis memurları için koruyucu bir kalkan görevi görmüştür. Sanık polis memurlarına göre, kalabalık barışçıl olmayıp, sloganlar atmakta ve polislerle taş ile molotof kokteyli atmaktaydı. Üç panzer talep edilerek kalabalığın

dağılması için panzerleri kalabalığa doğru sürülmesi amaçlanmıştır. Tüm polis memurları tabanca taşıdıklarını kabul etmiş ancak makineli tüfek taşımadıklarını belirtmişlerdir.

55. Yargılamayı yürüten mahkeme 15 Aralık 1997 tarihinde iki başka sanık polis memurunun ifadesini dinlemiş ve bu polis memurları da kalabalığın barışçıl olmayıp, sloganlar atıp polislere taş ile molotof kokteyli attığını belirtmişlerdir. Polis memurları kalabalığa ateş açmadıklarını ve grup içerisinde birkaç kişinin polise ateş ettiğini kaydetmişlerdir. Aynı gün içerisinde, mahkeme, yargılamalara müdahil taraf olarak katılan Hüseyin Kopal ile altı başka görgü tanığının ifadesini dinlemiştir. Söz konusu ifadeler aşağıdaki gibi özetlenebilir:

Hüseyin Kopal

“Reis Kopal’un kardeşiyim. Olaydan sonra Reis eve gelmeyince endişelendim. Bu nedenle, Gazi bölgesine onu aramak için gittim. Ortam çok kalabalıktı. Çatışma yaşandı. Göstericiler polise taş atıyordu. Duvarın yakınında üç ölü gördüm. Daha sonra bu kişilerin Fevzi Tunç, Ali Yıldırım ve Sezgin Engin olduğunu öğrendim. Üniformalı ve sivil kıyafetli polise memurları kalabalığa ateş açıyordu. Sanık polis memuru Adem Albayrak’ı gördüm kalabalığa M5 tipi makineli tüfekle ateş ediyordu. Kardeşimi aramaya devam ettim. Birkaç dakika sonra Mümtaz Kaya’nın öldürülmesine tanık oldum. Lise yakınında bulunan bir polis memuru tarafından vurulmuştu. Kardeşimi bulamadım ve eve döndüm. Aynı günün akşamında olayları televizyondan takip ederken kardeşimi gördüm. Göstericiler arasındaydı ve polise taş atıyordu. Daha sonrasında olaylar sırasında vurulup öldüğünü öğrendik.”

Şeyho Tunç

“13 Mart 1995 tarihinde Gazi mahallesine gittim. Polis karakolunun yakınına vardığımda bir çatışma çıktı. Polis memurları göstericileri hedef alarak onlara ateş açtı. Sanık polis Adem Albayrak’ı gördüm Fevzi Tunç’a ateş açmıştı. Adem Albayrak sivil kıyafet giyiyordu ve elinde makineli tüfek vardı.”

Mahmut Türkmen

“Olay sırasında, Cemevinde çalışıyordum. Kahvehaneleri hedef alan saldırının ardından, mahalle sakinlerini sakinleşmeleri için ikna etmeye çalıştık. Saat 04.00 gibi bir panzer binaya yaklaştı ve bir ışık tuttu. Daha sonrasında silah sesleri duydum. Ateş sırasında Mehmet Gündüz vuruldu ve öldürüldü. Işık yüzünden, panzerden mi ateş açıldığını ya da başka yerden mi açıldığını göremedim.”

Erkan Şimşek

“Gazi olayları sırasında hayatını kaybeden Dilek Sevinç’in kardeşiyim. Kahvehanelere yapılan saldırının ardından, Dilek ve küçük kardeşim Dilay ne olduğunu öğrenmek için polis karakoluna yaklaştı. Sivil polislerden biri olan Mehmet Gündoğan beni dövmeye başladı. Diğer polis memurları ise kalabalığa ateş açmaya başladılar. Dilek ateş altında vuruldu. Dilek, kot pantolon giyen ve tüfek tutan sivil bir polis memuru tarafından vuruldu. Daha sonra medyadan bu polisin Adem Albayrak olduğunu öğrendim.”

Şahnaz Türkkkan

“Gazi olayları sırasında vurularak öldürülen Fadime Bingöl’ün komşusuyum. Olayların meydana geldiği gün, Fadime okula giden kızı için endişelenmişti. Evlerine dönen diğer öğrencileri gördüğünde, dışarı çıkıp kızını bulmak istedi. Kendisine eşlik ettim. Beraber kalabalığa doğru gittik. Eczanenin önündeyken, Fadime kalabalığının arasında kızını seçebilmek için merdivene çıktı. Birden ateş açıldı ve Fadime yere düştü. Fadime yolun karşı tarafında bulunan bir polis memuru tarafından vurulmuştu. Başında kask olduğu için polisin kimliğini tespit edemedim.”

Songül Bingöl

“Fadime akrabam olur. Olayların yaşandığı gün Fadime sabah okula giden kızını aramak için dışarı çıktı. Fadime, kızını ararken eczanenin önündeki merdivene çıktı. Fadime yolun karşı tarafında bulunan binanın yanında duran bir polis memuru tarafından vuruldu.

Safiye Obalı

“13 Mart 1995 tarihinde görümcem Fadime-Bingöl ile beraber saat 10.00 gibi Fadime’nin kızını aramaya çıktık. İlk başta Cemevine gittik sonra yürümeye devam ettik. Fadime merdiven gördü ve kalabalık arasında kızını bulmak için merdivene

çıktı. Bu sırada, sivil kıyafetli ve üniformalı polis memurları kalabalığa ateş açmaya başladı. Fadime yüzünden vuruldu. Fadime'yi kimin vurduğunu göremedim. Sadece polis memurlarının kalabalığa ateş açtığını gördüm.”

56. Yargılamayı yürüten mahkeme 28 Ocak 1998 tarihinde dördüncü duruşmasını gerçekleştirmiş ve sanık polis memuru Sedat Özdemir'in ifadesini dinlemiştir. Sanık Özdemir, Gazi olayları sırasında panzerlerinden birinde görevliydi. Özdemir, panzerlerin polis memurlarını kalabalıktan korumak için bir kalkan olarak kullanıldığını öne sürmüştür. Özdemir, panzerde bulunan tüm polislerin elinde tabancaları olduğunu belirtmiştir.

57. Aynı gün içerisinde, mahkeme ek olarak görgü tanıkları olan Sadık Bakır ve Hıdır Elmas'ın ifadesini dinlemiştir. İki görgü tanığı da olay meydana geldiği zaman Cemevinde çalışmaktaydı. Görgü tanıkları, 12 Mart 1995 tarihinde kahvehanelere yapılan saldırının ardından insanların Cemevi önünde toplanmaya başladığını kaydetmişlerdir. Kalabalık bina önünde barışçıl bir şekilde beklerken saat 04.00 civarında bir panzer kalabalığa yaklaşıp Cemevine doğru ışık yansıtmıştır. Görgü tanıkları silah sesleri duyduğunu belirterek bu ateş esnasında Mehmet Gündüz'ün vurularak hayatını kaybettiğini ve birçok insanın ise yaralandığını ifade etmişlerdir.

58. Yargılamayı yürüten mahkeme 26 Şubat 1998 tarihinde görgü tanığı ifadelerini dinlemiştir. Bu ifadeler aşağıdaki gibi özetlenebilir:

Petrikan Konak

“Ben polisim. Olayların yaşandığı gün Gazi mahallesine ek takviye olarak çağrıldık. Uzun bir süre yerel polis karakolunda bekledik. Bizi büyük bir kalabalık karşıladı. Kalabalık sloganlar atıyordu. Sabahleyin, askeri kuvvetler olay yerine vardı. Kalabalık polis barikatlarına taş ve tuğlalarla saldırıyordu. Polise molotof kokteylleri atılıyordu. Biraz geride kaldığım için barikatın yakınında neler olduğunu tam göremiyordum ama bir süre sonra kalabalık geri yürümeye başladı. Bazı polis memurları kalabalığı takip etti. Çığlıkları ve silah seslerini duydum ama karakoldan hiç çıkmadım. Terörle mücadele bürosundan bazı polis memurlarının MP5 tüfekleri ve Kaloşnikof tüfekleri olduğunu gördüm. Kurşun geçirmez yelekler giyiyorlardı.”

Engin Turan

“Olayların yaşandığı gece Cemevinde bekliyordum. Saat 04.00 sularında, bir panzerin binaya ışık yansıttığını gördüm. Daha sonra panzerin arkasından silah sesleri duydum. Ateş sırasında birçok insan vuruldu. Yaralıları hastaneye götürmeye çalıştık. Yaralılardan biri olay yerinde hayatını kaybetti. Daha sonra bu kişinin isminin Mehmet Gündüz olduğunu öğrendim.”

Fazıl Dural

“Gazeteciyim. Haftalık basılan gazetelerden birinde çalışıyorum. Pazar günü Gazi olaylarını duyduğumda saat 23.00 sularında mahalleye gittim. Polis karakolunun önündeyken bir patlama sesi duydum. Daha sonrasında panzerleri gördüm. Panzerler yanan bir taksiyi söndürmeye çalışıyordu. Sol tarafta, tabanca ile havaya ateş eden polis memurlarını gördüm. Kıyafetlerinden bu polislerin Acil Müdahale Timinden olduğunu öğrendim. Bir çok polis memurunun panik içinde hareket ettiğini gördüm. Bir amir “Durun yoksa birbirinizi vuracaksınız.” diye bağırdı. Yakın binada bulunan biri yanan taksinin üstüne gaz varili attı. Araç patladı. Çocuklar taşlar atarak mağazalara saldırıyordu. Bazı insanları molotof kokteylleri tutarken gördüm, yüzleri kapalıydı. Bu kişilerin yasa dışı örgüt üyeleri olduklarını varsaydım. Bu kişiler panzerlere molotof kokteylleri atıyordu. Cemevinden mahalle sakinlerinin eve dönmesini talep eden bir anons yapıldı. Kalabalık sakinleşmeye başladı. Beklemek için yakın bir kahveye gittim. Bir süre sonra, birisi kahveye aceleyle girdi ve “Saldırıyorlar” diye bağırdı. Cemevine gittiğimde panzerin kalabalığın üzerine ışık tuttuğunu ve panzerin arkasından silahların ateşlendiğini gördüm. Bir sürü insan yaralanmıştı. Mehmet Gündüz olay yerinde ölmüştü.”

Maksut Doğan

“Cemevinin başkanıyım. Kahvehanelere yapılan saldırıyı duyduğumda televizyon izliyordum. Hemen Cemevine gittim. Binamızın önünde 200 ila 300 kişilik bir grup toplanmıştı. İlçe kaymakamı grup ile konuştu ve insanların evlerine dönmesini talep etti. Saat 04.00 sularında Halil Kaya’nın cenazesini düzenlemeye çalışırken iki panzer binamıza yaklaştı. Panzerlerden birisi binamıza ışık tuttu. İlk başta iki el silah sesi duydum. Daha sonra ateş devam etti. Cemevi önünde bekleyen bir insan vurularak öldürüldü.”

Nazmi Yükselen

“Gazi olayları sırasında öldürülen Fevzi Tunç benim meslektaşımıdır. Olayların olduğu gün Gazi mahallesinde bulunan Fevzi’nin apartmanındaydım. Beraber futbol maçı izliyorduk. Televizyon izlerken kahvehaneleri hedef alan saldırıyı duyduk. O gece dışarı çıkmadık. Ertesi sabah saat 10.00 sularında dışarı çıktık. Cemevine yaklaştığımızda, büyük bir kalabalık gördük. Amacımız otobüsü yakalamaktı. Ancak, tam o anda silah sesi duyduk. Birisinin yere düştüğünü gördük. Fevzi yardım için yanına gitti. Daha sonra bize silahlarını doğrultan iki polisi gördüm. Bunlardan biri üniformalıydı diğeri ise sivil kıyafet giymişti. Sivil kıyafet giyen polis memuru elinde M5 makineli tüfek taşıyordu. İkisi de bize ateş açtı. Fevzi 60-70 metre uzaklıktan vuruldu.”

59. Yargılamayı yürüten mahkeme 2 Nisan 1998 tarihinde müdahil taraflardan olan ama olaya görgü tanıklığı yapmayan Menevşe Poyraz, Haydar Kopal ve Şaziment Şimşek’in ifadelerini dinlemiştir. Üç şahıs da mahkemeden akrabalarının ölümünden sorumlu şahısların cezalandırılmasını talep etmiştir. Aynı gün içerisinde, mahkeme Özlem Tunç ve Mahmut Yağız’ın ifadesini dinlemiştir. Özlem Tunç ifadesinde olay sırasında Gazi mahallesinde yaşadığını belirtmiştir. Olayların gerçekleştiği gün, kahvehanelere yapan saldırıyı duyduğunda evde olduğunu kaydetmiştir. Annesiyle beraber ne olduğunu öğrenmek için dışarı çıkmıştır. Polis memurlarının kalabalığa saldırdığına tanıklık etmiştir. Özlem Tunç polisler tarafından ciddi bir şekilde dövülmüştür. Tunç, Fevzi Tunç’un ölü bedenini görmüş ve Fadime Bingöl’ün ölümüne tanıklık etmiştir. Özlem Tunç, Fadime Tunç’un yüzünden vurulduğu sırada tam önünde durduğunu kaydetmiştir. Ancak, görgü tanığı, Fadime’yi kimin vurduğunu görememiştir.

60. Olaya ilişkin hatırladıkları sorulduğunda ikinci tanık Mahmut Yağız 13 Mayıs 1995 tarihinde sabah 10.00 sularında olaylara bakmak için dışarı çıktığını belirtmiştir. Sokaklar aşırı kalabalıktı. Mahmut Yağız silah seslerini duyduğunu ve bir grup göstericinin ise polise taş attığını gördüğünü hatırlamaktadır. Aynı zamanda, sivil kıyafet giyen iki polis

memurunun bir arabanın arkasından makinalı tüfeklerle ateş açtığını hatırlamaktadır. Mahmut Yağız, ateş sonucunda dört kişinin vurularak öldüğünü kaydetmiştir. Daha sonrasında ölenler arasında Fevzi Tunç, Reis Kopal ve Sezgin Engin'in olduğunu öğrenmiştir. Tanık, bu kişilerin öldürülmesi ile gerilimin yükseldiğini ve kalabalığın polise taş atmaya başladığını dile getirmiştir. Tanık, aynı zamanda, iki üniformalı polisin göstericileri hedef alarak kalabalığa ateş açtığını söylemiştir.

61. Trabzon Ağır Ceza Mahkemesi önündeki yargılamalar halen devam ederken 5 Mart 1998 tarihinde Gaziosmanpaşa Cumhuriyet Savcısı, iki polis memuru Adem Albayrak ve Mehmet Gündoğan'ı Gazi olayları sırasında Sezgin Engin ve Mümtaz Kaya'yı öldürmekle suçlayan bir iddianameyi Eyüp Ağır Ceza Mahkemesine sunmuştur. Eyüp Ağır Ceza Mahkemesi 10 Mart 1998 tarihinde söz konusu bu dava ile Trabzon Ağır Ceza Mahkemesi önünde derdest olan yargılamaları birleştirmeye karar vermiştir. Trabzon Ağır Ceza Mahkemesi 2 Nisan 1998 tarihinde gerçekleştirdiği duruşmada bu kararı desteklemiştir. Başvuranlar Veli Kaya ve Mahmut Engin yargılamalara müdahil taraf olarak katılmışlardır. Mahkeme 7 Mayıs 1998 tarihinde yapılan bir duruşmada iki şahsın ifadesini almıştır. Kaya ve Engin mahkemeden oğullarını vurarak öldüren polis memurlarını bulmasını talep etmiştir.

62. Yargılamayı yürüten mahkeme 7 Mayıs 1998 tarihinde Mümtaz Kaya'nın annesi olan Sevgili Kaya'nın ifadesini dinlemiştir. Sevgili Kaya aşağıdaki ifadeleri mahkemeye vermiştir:

“13 Mart 1995 tarihinde bir arkadaşı ziyaret etmek için oğlumla beraber Gazi mahallesine gittim. Yolda giderken büyük bir kalabalık gördük. Birden bire grup kaçmaya başladı. Oğlum da paniğe kapılıp kaçmaya başladı. Sivil kıyafet giyen polis memurları kaçan insanlara ateş açtı. Oğlum vuruldu. Mümtaz'ı vuran polis memurunu gördüm. Sivil kıyafetliydi ve bir kaban giymişti. Aynı polisin Zeynep Poyrazı'da vurduğunu gördüm.”

63. Oğlunu vuran polis memurlarının kimliğinin tespit edilmesi isteyen Sevgili Kaya, Mehmet Gündoğan'ı diğer davalılar arasından kimliğini tespit etmiştir. Kaya aynı polisin Zeynep Poyraz'ı da vurduğunu kaydetmiştir.

64. Yargılamayı yürüten mahkeme aynı gün içerisinde Nuriye Yıldız'ın ifadesini dinlemiştir. Nuriye Yıldız aşağıdaki gibi ifade vermiştir:

“Bir akrabamı ziyaret etmek için Gazi mahallesinde bulunuyordum. Pazar günü akrabamda kaldım ve pazartesi evime geri dönmek için dışarı çıktım. Cemevine yakın olan okulun yanında Mümtaz Kaya ve annesiyle karşılaştım. Birden bir çatışma çıktı ve Mümtaz bir polis memuru tarafından vuruldu. Mümtaz'ı vuran polis sivil kıyafet giymiş 15 metre ötede bir elinde cop bir elinde ise silah taşımaktaydı. Polisler insanları kovalamaya başladı. Panzerleri de gördüm.”

65. Tanık, Mümtaz'ı vuran polis memurunun kimliğini tespit edilmesi talep edildiğinde Mehmet Gündoğan'ı işaret ederek mahkemeye Mümtaz'ı vuran polis memurunun Mehmet Gündoğan olduğunu doğrulamıştır.

66. Yargılamayı yürüten mahkeme 12 Haziran 1998 tarihinde gerçekleştirilen dokuzuncu duruşmasında iğki görgü tanığının ifadesini dinlemiştir. Söz konusu ifadeler aşağıdaki gibi özetlenebilir:

Muharem Buldukoğlu

“Olaylar yaşandığı sırada Gazi bölgesindeydim. İlk başta panzerleri ve panzerlerin arkasına konumlandırılmış polisleri gördüm. Panzerlerin önünde bekleyen bir grup insan vardı. Birden bire panzerler kalabalığa doğru hareket etmeye başladı. İnsanlar kaçırmaya başladı. Zeynep Poyraz'ın vurulduğunu ve yere düştüğünü gördüm. Poyraz 50-60 metre uzaklıktan vurulmuştu. Zeynep'i kimin vurduğunu göremedim. Zeynep, polis memurlarına saldırmıyordu ve yasadışı bir örgüt üyesi de değildi sadece polislerden kaçmaya çalışıyordu.

Yalçın Yılmaz

“Olayların yaşandığı sırada Gazi mahallesinde bulunuyordum. Sokakta büyük bir kalabalık vardı. Grup arasında akrabam olan Reis Kopal'ı tanıdım. Reis polise taş atıyordu. Polisler gruba ateş açmaya başladılar Reis yere düştü. İki polis memurunun yanında tüfek vardı. Bunlardan biri üniformalıydı diğeri ise sivil kıyafet giymişti.”

67. Reis Kopal'ı vuran polis memurunun kimliğini tespit etmesi talep edilen tanık Adem Albayrak'ı davalılar arasından seçmiştir.

68. Ek olarak, Trabzon Ağır Ceza Mahkemesi 3 Mart 2000 tarihine kadar 21 duruşma gerçekleştirmiş çoğunluğu olayları aktaran gazetecilerden oluşan altı ek tanığın ifadesini de dinlemiştir. Davalı polis memurları Mehmet Gündoğan ve Adem Albayrak tutuksuz yargılanmak üzere sırasıyla 6 Kasım 1998 ve 3 Mart 2000 tarihinde salınmıştır.

69. Yargılamayı yürüten mahkeme 3 Mart 2000 tarihinde hüküm vermiştir. Otopsi raporları, balistik raporları, olay yeri tutanakları, alınan ifadeler, olaya ilişkin fotoğraf ve video kayıtlarına dayanan mahkeme polis Adem Albayrak'ın Dilek Şimşek Sevinç, Reis Kopal, Fevzi Tunç ve Sezgin Engin'i vurarak öldürdüğüne karar getirmiştir. Bu doğrultuda, Mahkeme Ceza Kanunu'nun 448. maddesi uyarınca Albayrak'ı altı yıl ve sekiz ay hapis cezasına mahkûm ederek dört ay ve yirmi sekiz gün boyunca kamu görevi yapmasını yasaklamıştır. Ulusal mahkeme, ayrıca, polis Mehmet Gündoğan'ı Mümtaz Kaya ve Zeynep Poyraz'ı öldürmekten suçlu bularak Ceza Kanunu'nun 448. maddesi uyarınca Gündoğan'ı üç yıl ve dört ay hapis cezasına mahkûm etmiş ve kamu görevi yapmasını iki ay ve on dört gün boyunca yasaklamıştır. Kalan on sekiz polis memuru ise kendilerine isnat edilen suçlardan aklanmıştır.

70. Yargıtay, 5 Nisan 2001 tarihinde, Trabzon Ağır Ceza Mahkemesinin polis memurlarını aklamasına ilişkin kararını onamıştır. Ancak, Yargıtay Adem Albayrak ve Mehmet Gündoğan'a ilişkin olarak ilk derece mahkemesinin verdiği mahkûmiyet kararını bozmuştur. Yargıtay, ilk derece mahkemesinin davanın olaylarını tesis edemediğine hükmetmiştir. Yargıtay, ağır ceza mahkemesinin delil değerlendirmesinin yetersiz olduğunu belirterek kararın bu kısmını bozmuştur.

71. Trabzon Ağır Ceza Mahkemesi 4 Haziran 2001 tarihinde yargılamalara devam etmiştir. Trabzon Ağır Ceza Mahkemesi dört duruşma gerçekleştirmiş ve dava dosyasını tekrardan incelemiştir.

72. Yargılamayı yürüten mahkeme 5 Kasım 2001 tarihinde Yargıtay'ın kararı doğrultusunda önceki kararını düzeltmiştir. Bu doğrultuda, Ağır Ceza Mahkemesi Adem Albayrak'ı Fevzi Tunç, Reis Kopal ve Dilek Sevinç'i öldürmekten suçlu bulmuş ve Albayrak'a beş yıl hapis cezası vermiştir. Ayrıca, Adem Albayrak'ın kamu görevini yapması üç ay boyunca yasaklanmıştır. Ulusal mahkeme Albayrak'ı kendisine isnat edilen diğer suçlardan, yani Sezgin Engin'i öldürme suçundan, aklamıştır.

73. Ulusal mahkeme Mehmet Gündoğan'ı Mümtaz Kaya'yı öldürmekten suçlu bulmuş ve Ceza Kanunu'nun 448. maddesini ihlal ettiğini tespit etmiştir. Bu doğrultuda Mahkeme, Gündoğan'ı bir yıl ve sekiz ay hapis cezasına mahkûm ederek kamu görevini yapmasını üç ay boyunca yasaklamıştır. Gündoğan'ı diğer kalan suçlardan, yani Zeynep Poyraz'ı öldürmekten aklamıştır. Son olarak, mahkeme, 647 Sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun'un 6. maddesi uyarınca Mehmet Gündoğan'ı tekrar yasayı kırma eğilimi olmadığını göz önünde bulundurarak cezanın tecil edilmesine karar vermiştir.

74. Yargıtay, 11 Haziran 2002 tarihinde ilk derece mahkemesinin kararını onamıştır.

75. Dinçer Yılmaz, Hasan Gürgen, Hasan Sel ve Hasan Ersürer'in ölümüne ilişkin olarak 1995 yılının Nisan ayında açılan soruşturma ise 1995/6570 sayılı dosya adı altında Gaziosmanpaşa Cumhuriyet Savcısı önünde halen derdesttir (bk. yukarıdaki 37. paragraf). Cumhuriyet savcısı soruşturma sırasında tanıkların ifadesini almış, otopsi raporlarını gösteriler sırasında çekilen fotoğrafları ve olayın video kayıtlarını incelemiştir. Cumhuriyet savcısı, Gazi olayları sırasında görev alan polis memurlarının listesinin verilmesini ve bu polislerin silahlarının balistik olarak incelenmesini talep etmiştir. Dinçer Yılmaz'ı öldüren merminin bulunamaması dolayısıyla bir balistik inceleme gerçekleştirilememiştir. Hükümete göre, yetkililer halen sorumluları araştırmaktadır.

2. Ümraniye olaylarına ilişkin olarak açılan yargılamalar

76. 11 Nisan 19995 tarihinde İçişleri Bakanlığı, İstanbul Valisi, İstanbul Emniyet Müdürü ve Ümraniye ilçesinde 15 Mart 1995 tarihinde meydana gelen olaylara karışan polis memurları aleyhinde Üsküdar Cumhuriyet savcılığına suç duyurusunda bulunulmuştur. Söz konusu suç duyurusunda, polisin ateşli silahları orantısız bir şekilde kullanmasının bir sonucu olarak Hasan Puyan, İsmihan Yüksel, İsmail Baltacı, Genco Demir ve Hakan Çabuk isimlerinde beş şahsın hayatını kaybettiği ve yirmi diğer kişinin ise yaralandığı belirtilmiştir. İçişleri Bakanlığı, İstanbul Valisi ve İstanbul Emniyet Müdürü'nün polisin eylemlerini kontrol etme görevlerinde ihmalkar davrandıkları iddia edilmiştir. Ölen şahısların yakınları, polis memurlarının olay yerinden kaçanları kovaladıklarını ve kaçanlara ateş açtıklarını ileri sürmüştür. Söz konusu yakınlar, yakınlarının polise ateş etmediğini iddia etmiş ve bu iddialarını desteklemek için hiçbir polis memurunun Ümraniye olayları sırasında yaralanmadığını ya da öldürülmediğini vurgulamıştır.

77. Üsküdar Cumhuriyet Savcılığı 15 Nisan 19997 tarihinde Ümraniye olayları sırasında görev alan 238 polis memuruna ilişkin olarak kovuşturmaya yer olamadığına dair karar vermiştir. Savcı, polis memurlarının göstericileri dağıtmak için havaya ateş açtığını belirtmiş ve ölen şahısların Acil Müdahale Timi üyeleri tarafından açılan ateş yüzünden ölmediği sonucuna ulaşmıştır. Kalabalığa ateş açan şahısların sivil kıyafet giymiş polis memurları olduğu iddiasının doğruluğunun tesis edilmesinin imkansız olduğunu kaydetmiştir. Üsküdar Cumhuriyet Savcısı kararına varırken ölen şahısların yakınları da dahil olmak üzere çeşitli görgü tanığı ifadelerine başvurmuştur. Ümraniye Emniyet Müdürlüğünde çalışan bazı polis memurlarını da sorgulanmıştır. Ölen şahısların ve yaralı şahısların vücutlarından çıkarılan sekiz mermi 238 sanığın silahı ile karşılaştırılmıştır. Sonuç olarak, çıkarılan sekiz merminin hiçbirinin sanıkların silahlarından

ateş edildiği tesis edilememiştir. Cumhuriyet savcılığı olay yerinin fotoğrafları ile video kayıtlarını elde etmiş ancak bunların başvuruların yakınlarının öldürülmesinden sonra olayların meydana geldiği yerin çekilmesi ile elde edildiği anlaşılmıştır. Dolayısıyla, savcılık kalabalığa ateş açan göstericilerin kimliğinin tespit edilmesinin imkansız olduğuna karar getirmiştir. Savcı, ayrıca, polis memurlarının havaya ateş açmasının ceza gerektiren bir suç teşkil etmediğine hükmetmiştir. Son olarak, savcı yedi diğer polis memurundan alınan silahlara ilişkin balistik incelemesinin tamamlanmaması nedeniyle bu polisleri kovuşturulup konuşturulmayacağı hakkındaki kararın ilerideki bir tarihte alınacağını belirtmiştir.

78. Başvuranlar Sabri Puyan, Hacer Baltacı, Aynur Demir ve Aligül Yüksel bu karar aleyhinde itiraz başvurusunda bulunmuştur.

79. Temyiz başvurusu, İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 13 Kasım 1998 tarihinde reddedilmiştir.

80. Üsküdar Cumhuriyet savcılığı 10 Kasım 1998 tarihinde kalan yedi polis memuruna ilişkin olarak 15 Nisan 1997 tarihli kararında dayandığı aynı gerekçe temelinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir.

81. Başvuranlar, 30 Kasım 1998 tarihinde, 10 Kasım 1998 tarihli kavuşturulmaya yer olmadığına ilişkin karara karşı temyiz talebinde bulunmuştur. Temyiz başvurusu reddedilmiştir.

II. İLGİLİ İÇ HUKUK VE UYGULAMA

A. İç mevzuat

1. Anayasa hükümleri ve idari yükümlülük

82. Anayasa'nın 125. maddesi aşağıdaki gibidir:

“İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır...”

İdare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür.”

83. Bu hüküm olağanüstü hal durumunda ya da savaş durumunda bile herhangi bir kısıtlamaya tabi tutulamaz. İkinci cümlede verilen gereklilik idari açısından herhangi bir eksikliğin yapıldığını kesin suretle kanıtlanmasını gerektirmemektedir, zira idarenin yükümlülüğü kesin, tarafsız nitelikte olup “sosyal risk” teorisine dayanmaktadır. Dolayısıyla, Devlet kamu düzenini ve güvenliğini sağlama görevini ya da bireylerin hayatını ve mülkiyetini koruma görevini yerine getirememesi halinde idare belirlenemeyen bir kişi ya da terör unsurları tarafından işlenilen eylemler sonucunda zarara uğrayan kişinin zararlarını karşılayabilir.

2. Ceza hukuku ve usulü

84. Ceza Hukuku, kasıtlı olmayan (452 ve 459. madde), kasıtlı olan adam öldürme (448. madde) ve cinayeti (450. madde) ceza gerektiren suç olarak nitelendirmektedir.

85. Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 151 ve 153. maddeleri uyarınca tüm bu suçlar aleyhinde Cumhuriyet Savcılıklarına ya da yerel idari makamlara şikâyetle bulunulabilir. Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 148. maddesi kapsamında Cumhuriyet Savcılığı ve polis kendilerine intikal eden şikâyetleri soruşturmak ile görevlidir ve Cumhuriyet Savcısı ise bir kovuşturma açılıp açılmayacağına karar verir. Şikâyetçi, Cumhuriyet Savcısının ceza yargılaması açılmamasına ilişkin kararına itirazda bulunabilir.

3. Polisler tarafından ateşli silah kullanılmasına ilişkin mevzuat

86. 1934 yılında yürürlüğe giren 2559 Sayılı Polis Vazife ve Sâlahiyet Kanunu’nun ilgili hükümleri aşağıdaki gibidir:

Madde 16

Polis;

a) Meşru savunma hakkının kullanılması kapsamında,

(h) eğer bir şahıs yada bir grup polise direniyorsa ya da polislerin görevlerini yerine getirmelerinden alı koyuyorsa ya da polise karşı bir saldırı söz konusuysa silah kullanmaya yetkilidir.”

Ek Madde 6 (16 Haziran 1985 tarihli)

“Yakalanması gerekli olan şahısların ya da dağıtılması gereken bir grubun direnmesi veya saldırmak ile tehdit etmesi veya saldırması halinde polis bu eylemleri kırmak amacıyla zor kullanabilir.

Zor kullanma yetkisi kapsamında, direnmenin mahiyetine ve derecesine göre ve direnenleri etkisiz hale getirecek şekilde kademeli olarak artan nispette bedenî kuvvet, maddî güç ve kanunî şartları gerçekleştiğinde silah kullanılabilir.

Toplu kuvvet olarak müdahale edilen durumlarda, zor kullanmanın derecesi ile kullanılacak araç ve gereçler müdahale eden kuvvetin amiri tarafından tayin ve tespit edilir.”

87. Polis Vazife ve Salahiyet Nizamnamesi’nin 17. maddesi aşağıdaki gibidir:

“Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu’nun on altıncı maddesi mucibince polis için silah kullanmak salahiyetinin kabul edildiği hallerde silah kullanılması silah kullanmaktan başka bir çare bulunmadığı hallere munhasırdır. Bu takdirde mümkün olduğu kadar suçlunun öldürülmekten ziyade yaralı olarak yakalanmasına dikkat edilmesi ve kalabalık yerlerde silah kullanmaktan imkan nispetinde sakınılması icap eder.”

A. Uluslararası yasal belgeler

88. Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisinin 1979 yılında benimsediği 690 sayılı İlke Kararı’nın 13. fıkrasının A Kısımına göre “polis memurları ateşli silahları kullanabileceği yöntem ve şartlara ilişkin olarak net ve kesin yönergeler alır.”

89. Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme’nin 6. maddesinin 1. fıkrası aşağıdaki gibidir:

“Her insanın doğuştan gelen yaşam hakkı vardır. Bu hak yasalarla korunacaktır. Hiç kimsenin yaşamı keyfi olarak elinden alınamaz.”

90. Bu bağlamda, İnsan Hakları Komitesi aşağıdakileri belirtmiştir (bk. 6 no.lu :Genel Yorum, 6. madde, 16. Oturum (1982), § 3):

“ 6(1) maddenin üçüncü cümlesi tarafından açıkça zorunlu kılınan yaşamın keyfi bir şekilde alınmasına karşı korumaların mevcut olması oldukça büyük bir öneme sahiptir. Komite; taraf Devletlerin, sadece ceza gerektiren eylemler sonucunda yaşamın sonlandırılmasını engelleme ve cezalandırma yönünde tedbirler değil aynı zamanda kendi güvenlik güçleri tarafından keyfi öldürmelerin önüne geçecek tedbirleri almakla yükümlü olduğu kanaatindedir. Devlet yetkilileri tarafından yaşamdan mahrum bırakma ciddiyet arz eden bir husustur. Dolayısıyla, yasa Devlet yetkilileri tarafından bir şahsın yaşamdan mahrum bırakılabileceği koşulları katı bir şekilde sınırlandırmalı ve kontrol etmelidir.”

91. Kolluk Kuvvetleri Görevlileri tarafından Güç ve Ateşli Silah Kullanımına ilişkin Birleşmiş Milletler Temel İlkeleri (“BM Güç ve Ateşli Silah İlkeleri”), Suçun Engellenmesi ve Suçlulara Muameleye ilişkin Sekizinci Birleşmiş Milletler Kongresi tarafından 7 Eylül 1990 tarihinde kabul edilmiştir.

Bu İlkelerin 1. paragrafı Hükümetlerin ve kolluk kuvvetleri makamlarının, kolluk kuvvetleri görevlileri tarafından kişilere karşı güç ve ateşli silah kullanmasına yönelik düzenlemeleri ve kuralları benimseyip uygulaması gerektiğini belirtmektedir. Hükümetler ve kolluk kuvvetleri makamları, bu kuralları ve düzenlemeleri geliştirirken güç ve ateşli silah kullanımı ile ilgili ahlaki hususları sürekli olarak göz önünde bulundurmalıdır.

2. paragraf uyarınca, Hükümetler, kolluk kuvvetleri üyelerinin çeşitli seviyelerde güç ve ateşli silah kullanmasına olanak sağlayacak şekilde üyeleri çeşitli tipteki silah ve mermiler ile kuşatmayı ve olabildiğince geniş yöntemleri geliştirmeyi taahhüt eder. Bu düzenlemeler uygun durumlarda ölümcül olmayan etkisizleştirici silahların geliştirilmesi ile daha ilerideki aşamalarda ölümcül ya da yaralayıcı yöntemlerin uygulanmasını içerebilir. Aynı amaç çerçevesinde, kolluk kuvvetlerinin herhangi bir silahı kullanma

ihtiyacının önüne geçilmesi için kalkan, kask, kurşun geçirmez yelek ve kurşun geçirmez araçlar gibi kendini savunmaya yönelik ekipmanlar ile kuşatılması mümkün kılınmalıdır.

İlkelerin 5. paragrafına göre, diğerleri arasında kolluk kuvvetleri “işlenen suçun ciddiyetine ve ulaşılması amaçlanan meşru amaca göre orantılı şekilde hareket etmelidir.” 7. paragraf uyarınca, “hükümetler, kolluk kuvvetleri tarafından güç ve ateşli silah kullanımını keyfi bir şekilde gerçekleştirilmesi ya da kötüye kullanılması halinde ilgili şahısların kanunlar kapsamında suç gerektiren bir ceza işlemiş gibi cezalandırılmasını güvence altına almalıdır.” 9. paragrafı, “kolluk kuvvetleri üyelerinin meşru müdafaa ya da üçüncü kişilerin ivedi bir ölüm tehlikesi ya da ciddi yaralanma tehlikesi karşısında savunulması dışında ateşli silah kullanmaması” gerektiğini öngörmektedir. Her halükarda, kasıtlı olarak ölümcül derecede ateşli silahların kullanılması sadece bir yaşamın korunması için mutlak surette kaçınılmazsa kullanılabilir. 11 (b) paragrafı uyarınca, ateşli silah kullanımına ilişkin ulusal yasa ve düzenlemeler “ateşli silahların sadece uygun şartlar altında ve gereksiz zarar riskinin en aza indirecek şekilde kullanılmasını güvence altına almalıdır.”

13 ve 14. paragraflarında, yasa dışı toplanmalara ilişkin aşağıda verilen İlkeler benimsenmiştir.

13. paragraf

“Kolluk kuvvetleri üyeleri şiddet içermeyen ama yasa dışı toplantıların dağıtılmasında pratik olmayan güç kullanımından kaçınılmalı ve bu tür güç kullanımını gerekli olduğunca asgari sınırdan tutmaya çalışmalıdır.”

14. paragraf

“Kolluk kuvvetleri üyeleri şiddet içermeyen ama yasa dışı toplantıların dağıtılmasında sadece daha az tehlikeli yöntemler kullanışlı olmuyorsa ve sadece gerekli olduğunca asgari sınırdan ateşli silahları kullanabilir. Kolluk kuvvetleri üyeleri 9. İlkede belirtilen şartlar dışında bu tür durumlarda ateşli silah kullanmaz.”

92. Ek olarak, Genel Kurul’un 17 Aralık 1979 tarihli kararında benimsenen Kolluk Kuvvetleri için Birleşmiş Milletler Mesleki Ahlak Kuralları’nın 3. maddesi aşağıdaki gibidir:

“Kolluk kuvvetleri üyeleri kesin surette gerekli olduğu takdirde ve görevlerini yerine getirmeleri için gerekli görülen derecede güç kullanabilir.”

93. Uluslararası Af Örgütü, ek olarak, 1998 yılının Aralık ayında kolluk kuvvetleri üyeleri için on temel insan hakları standardını benimsemiştir. İlgili standartlar aşağıdaki gibidir:

3. Temel Standart

“Kesin surette gerekli olmadığı sürece ve şartların zorunlu kıldığı asgari düzey dışında güç kullanılmaz.”

4. Temel Standart

“Yasa dışı fakat şiddet içermeyen toplantıları denetlerken güç kullanmaktan kaçınılır. Şiddet içeren toplantıların dağıtılmasında, güç kullanımı sadece gerekli olan asgari düzeyde güç kullanılır.”

5. Temel Standart

“Kendi hayatınızı ya da diğerlerinin hayatını korumak amacıyla kesin surette kaçınılmaz olması halinde ancak ölümcül güç kullanılabilir.”

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

I. SÖZLEŞME’NİN 2. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

94. Başvuranlar, 13 ve 15 Mart 1995 tarihinde gerçekleşen gösteriler sırasında yakınlarının polis memurları tarafından yasa dışı bir şekilde öldürüldüklerini öne sürmektedirler. Bu kapsamda, başvuranlar Sözleşme’nin 2. maddesine dayanmıştır, bu hüküm ise aşağıdaki gibidir:

“1. Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur. Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur. Yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın infaz edilmesi dışında, hiç kimsenin yaşamına kasten son verilemez.

2. Ölüm, aşağıdaki durumlardan birinde mutlak zorunlu olanı aşmayacak bir güç kullanımı sonucunda meydana gelmişse, bu maddenin ihlaline neden olmuş sayılmaz:

- (a) Bir kimsenin yasa dışı şiddete karşı korunmasının sağlanması;
- (b) Bir kimsenin usulüne uygun olarak yakalanmasını gerçekleştirme veya usulüne uygun olarak tutulu bulunan bir kişinin kaçmasını önleme;
- (c) Bir ayaklanma veya isyanın yasaya uygun olarak bastırılması.”

A. Mahkemeye sunulan iddialar

1. Başvuranlar

95. Başvuranlar, 1995 yılının Mart ayında Gazi ve Ümraniye ilçesinde meydana gelen olayların on yedi kişinin hayatını kaybetmesine yol açtığını belirtmişlerdir. Tüm bu şahıslar polis tarafından vurularak öldürülmüşlerdir. Başvuranlar, polis memurlarının göstericilere ya kasıtlı olarak öldürmek amacıyla ya da yaşamlarını göz ardı ederek ateş açtığının öne sürmüşlerdir. Her halükarda, kullanılan güç kesin surette gerekli olmayıp orantısızdır.

Ek olarak, başvuranlar iki polis memurunun mahkûmiyet kararı ile sonuçlanan ceza yargılamalarının sadece dokuz kişinin ölümüne ilişkin olduğunu kaydetmişlerdir. Bu kapsamda, başvuranlar olaylara ilişkin olarak etkili bir soruşturmanın yürütülmemesinden şikâyetçi olmuşlardır. Başvuranlar, Üsküdar Cumhuriyet Savcısının 10 Kasım 1998 tarihinde verdiği kovuşturmaya yer olmadığına ilişkin kararına özellikle dikkat çekmişlerdir. Başvuranlar, ayrıca, ulusal yetkililerin davayı İstanbul Eyüp Ağır Ceza Mahkemesinden Trabzon Ağır Ceza Mahkemesine aktararak adil yargılanma haklarının önüne geçtiğini ileri sürmüşlerdir. Yargılamalar

sırasında, başvuranlar zayıf güvenlik önlemleri sebebiyle hayatlarını kaybetme korkusu yaşamışlardır.

2. Hükümet

96. Hükümet, başvuranlar tarafından öne sürülen olaylar silsilesine karşı çıkmıştır. Hükümet, yetkili ulusal makamların ihtilafa konu olan olaylara ilişkin olarak soruşturmalarını uygun bir şekilde yürüttüğünün altını çizmiştir. Hükümet, ayrıca, ölen şahıslarının yakınlarına 3713 sayılı Kanun'un 22. maddesi uyarınca tazminat ödendiğini kaydetmiştir.

97. Hükümet, Trabzon Ağır Ceza Mahkemesinin Fevzi Tunç, Reis Kopal, Dilek Sevinç ve Mümtaz Kaya'nın ölümüne ilişkin olarak iki polis memurunu mahkûm ettiğini belirtmiştir. Hükümet, bu ağır ceza mahkemesinin kararını verirken dava dosyasını detaylı bir şekilde incelediğini ve kararını tanık ifadeleri, otopsi raporu, tıp raporları, fotoğraflar ve video kayıtlarına dayandığını vurgulamıştır.

98. Hükümet, iki gösteride de kullanılan gücün orantılı ve gerekli olduğunu dile getirmiştir. Hükümet, polis memurlarına molotof kokteyli ve taşlar ile saldıran göstericilerin ilk olarak dağılmaları için sözlü olarak uyarıldıklarını daha sonrasında basınçlı su ve copların kullanıldığını ve son çare olarak ise polis memurlarının havaya uyarı ateşi açması gerektiğini kaydetmiştir. Hükümete göre, göstericiler yasa dışı örgüt üyeleri tarafından harekete geçirilmiştir. Kamu güvenliğini sağlamakla görevli olan polis memurlarının olayların neredeyse iki gün boyunca sürmesinden dolayı büyük bir stres ve psikolojik baskı altında olduğu öne sürülmüştür. Son olarak, Hükümet, ölen şahısların vücutlarından alınan mermilerin güvenlik güçlerinden alınan silahlar ile açıkça uyuşmadığını ortaya koyan balistik raporlarına atıfta bulunmuştur.

B. Mahkemenin değerlendirmesi

99. Somut davaya ilişkin olarak Mahkeme, söz konusu olayların olgularına göre davalı Devletin başvuruların yakınlarının yaşama hakkını koruyup korumadığını ve olaylara ilişkin yeterli ve etkili bir soruşturma yürütme yönündeki Sözleşme'nin 2. maddesi tarafından öngörülen usuli yükümlülüğüne uyup uymadığını belirlemelidir.

100. Mahkeme, ilk olarak, özellikle sırasıyla Gazi ve Ümraniye ilçelerinde meydana gelen iki gösteride polisin eylemlerine ilişkin olarak olayların farklı şekilde meydana geldiğinin öne sürüldüğünü not etmektedir.

101. Mahkeme delillerin değerlendirilmesine ilişkin olarak “makul şüphenin ötesinde” kanıt standardını benimsediğini yinelemektedir. Yeterince güçlü, açık ve uyumlu çıkarımların ya da aksi ispatlanmamış benzer maddi karinelerin bir arada var olması da yeterli kanıt teşkil edebilmektedir (bk. *İrlanda/Birleşik Krallık*, 18 Ocak 1978 tarihli karar, Seri A no. 25, p. 65, § 161, *Avşar/Türkiye*, no. 25657/94, § 282, AİHM 2001-VII ve *Ülkü Ekinci/Türkiye*, no. 27602/95, §§ 141-42, 16 Temmuz 2002).

102. Mahkeme, işlevinin ikincil niteliğinin farkında olup belirli bir davanın şartları tarafından kaçınılmaz kılınması halinde ilk derece mahkeme görevi üstlenme konusunda dikkatli olmalıdır (örneğin bk. *McKerr/Birleşik Krallık* (k.k.), no. 28883/95, 4 Nisan 2000). Ulusal yargılamaların söz konusu olduğu durumlarda, ulusal mahkemeler yerine kendi olguların değerlendirmesini koymak Mahkemenin görevi olmayıp genel ilke olarak bu hususta ulusal mahkemeler önündeki delilleri değerlendirmek ile yükümlüdür (bk. *Klaas/Almanya*, 22 Eylül 1993 tarihli karar, Seri A no. 269, p. 17, § 29). Her ne kadar Mahkeme ulusal mahkemelerin tespitleri ile bağlı olmasa da, normal şartlar altında ulusal mahkemeler tarafından ulaşılan olgulara ilişkin tespitlerden ayrılması için kuvvetli unsurların mevcut olması gereklidir (bk. yukarıda anılan *Klaas*, p. 18, § 30). Ancak,

Mahkeme Sözleşme'nin 2 ve 3. maddeleri kapsamında öne sürülen iddiaların mevcut olması halinde her ne kadar belirli ulusal yargılamaların ve soruşturmaların çoktan tamamlanmış olsa bile özellikle kapsamlı bir inceleme yapması gerekli olabilir (bk. gerekli değişikliklerin uygulanması koşuluyla, *Ribitsch/Avusturya*, 4 Aralık 1995 tarihli karar, Seri A no. 336, § 32 ve yukarıda anılan *Avşar*, § 283),

103. Bu doğrultuda, Mahkeme taraflar tarafından öne sürülen mevcut deliller temelinde kararını vermelidir (bk. en güncel hüküm olarak: *Çaçan/Türkiye*, no. 33646/96, § 61, 26 Ekim 2004). Mahkeme, dolayısıyla, somut davaya eklenen belge delilleri ışığında özellikle ulusal makamlar tarafından yürütülen soruşturmalara ilişkin belgeler ve tarafların yazılı görüşleri temelinde ilgili hususları inceleyecektir.

1. Sözleşme'nin 2. maddesinin esas yönü çerçevesinde davalı Devletin ölümlere ilişkin sorumluluğu

104. Sözleşme'nin 2. maddesinin metnin de ortaya koyduğu gibi polis memurları tarafından ölümcül güç kullanılması belirli şartlar altında haklı kılınabilir. Ancak, 2. madde sınırsız yetki tanımamaktadır. Ulaşılması hedeflenen amaç ile bu amaca ulaşılırken benimsenen yöntem arasında bir denge kurulmasının gerektiği gayet aşikardır (bk. *Güleç/Türkiye*, 27 Temmuz 1998 tarihli karar, *Hükümlerin ve Kararların Raporları* 1998-IV, § 71). Devlet görevlilerinin düzenlenmeyen ve keyfi eylemleri insan haklarına etkili bir şekilde saygı gösterilmesi ile çelişecektir. Bu durum, güç kullanımının kötüye kullanılması ya da keyfi kullanılmasına karşı yeterli ve etkili güvencelerin uygulandığı bir sistem çerçevesinde polis operasyonlarının ulusal hukuk kapsamında yetkilendirilmesi ve yeterli derecede düzenlenmesi anlamına gelmektedir (bk. *Makaratzis/Yunanistan* [BD], no. 50385/99, § 57, AİHM 2004; ayrıca bk. İnsan Hakları Komitesi, 6 no.lu Genel Yorum 6. madde, 16. oturum (1982), yukarıdaki 90. paragraf).

105. Yukarıdaki mülahazalar ışığında, 2. maddenin bir demokratik toplumdaki öneminin farkında olan Mahkeme, sadece güç kullanan Devlet görevlilerinin eylemlerini değil aynı zamanda incelemeye tabi olan eylemlerin planlanması ve kontrol edilmesi gibi somut davaya ilişkin tüm şartları da göz önünde bulundurarak bu hükmün ihlal edildiği yönündeki iddiaları çok dikkatli bir incelemeye tabi tutmalıdır (bk. *McCann ve Diğerleri/Birleşik Krallık*, 27 Eylül 1995 tarihli karar, Seri A no. 324, sf. 46, § 150). Bu kapsamda, polis memurları hazırlanılan bir operasyon ya da tehlikeli olduğu düşünülen bir şahsın ani olarak takip edildiği durumlarda görevlerini yerine getirirken kendi başlarına bırakılmamalıdır. Yasal ve idari çerçeve, bu bağlamda geliştirilen uluslararası standartlar ışığında kolluk kuvvetlerinin güç ve ateşli silah kullanabileceği sınırlı şartları belirlemelidir (örneğin bk. “BM Güç ve Ateşli Silah İlkeleri,” yukarıdaki 91. paragraf).

106. Bu bilgiler çerçevesinde, Mahkeme somut davayı sadece başvuranların yakınlarına karşı kullanılan ölümcül gücün meşru olup olmamasının belirlenmesi açısından değil aynı zamanda söz konusu operasyonun göstericilerin hayatına karşı herhangi bir riski en aza indirgeyecek şekilde düzenlenip, organize edilip edilmediğini belirlenmesi yönünden de incelemelidir.

107. Mahkemeye sunulan delillerden Gazi ve Ümraniye ilçelerinde gerçekleşen gösterilerin barışçıl olmadığı anlaşılmaktadır. Göstericiler sloganlar atıp polis barikatlarına taş ve molotof kokteyli atmış ve yakındaki binalara zarar vermiştir. Bu husus ağır ceza mahkemesi önünde ifade veren bir çok tanık tarafından da doğrulanmıştır (bk. yukarıdaki 53, 54, 55, 58, 60 ve 66. paragraflar). Direniş ve şiddet eylemleri ile karşılaşan polis, söz konusu alanda görev alması için ek polis kuvveti ve üç panzer talep etmiştir.

108. Mahkeme, güç kullanımının Sözleşme’nin 2 § 2 (c) maddesi kapsamında bir isyanı ya da baş kaldırmayı bastırmak amacı taşıması halinde haklı bulunabileceğini yinelemektedir. Ancak, somut davadaki başvuranların beyanları ve Trabzon Ağır Ceza Mahkemesinin kararına göre

polisler kalabalığı dağıtmak amacıyla ilk başta biber gazı, tazyikli su ya da plastik mermiler gibi daha az hayati tehlike oluşturan yollara başvurmada göstericilere doğrudan ateş açmıştır. Bu bağlamda, Mahkeme, Türk mevzuatının polis memurlarının sadece sınırlı ve özel şartlar altında ateşli silah kullanmasına izin verdiğini gözlemlemektedir (bk. yukarıdaki 86-87 paragraflar). Ancak, bu ilke Gazi ve Ümraniye olaylarında uygulanmamıştır.

109. Hükümet, görüşünde polis memurlarının büyük bir stres ve psikolojik baskı altında olmasından dolayı ölümcül bir güç kullandığını ileri sürmüştür (bk. yukarıdaki 98. paragraf). Mahkeme polisin yaşam hakkını korunması konusunda çok önemli bir rol oynadığının farkındadır. Bu nedenle polisler tüm değişkenleri değerlendirebilme kabiliyetine sahip olup operasyonlarını dikkatlice organize etmelidir. Mahkemeye göre, Hükümetler insan hakları ve polislik mesleğine ilişkin uluslararası standartlara uyulması amacıyla polis kuvvetlerine etkili bir eğitim sağlanmasını güvence altına almalıdır. Ek olarak, birçok uluslararası belgede de belirtildiği gibi (bk. diğerleri arasında, Avrupa Konseyi tarafından benimsenen İlke kararı, yukarıdaki 88. paragraf), polisler ateşli silahları kullanabileceği şartlar ve yöntemlere ilişkin olarak net ve açık talimat almalıdırlar.

110. Mahkeme, Gazi olaylarının neredeyse iki gün sürdüğünü ve Ümraniye olaylarının ise Gazi olaylarından bir gün sonra gerçekleştiğini gözlemlemektedir. Dava dosyasına göre, polis memurlarının iki olayda da eylemlerini gerçekleştirirken büyük bir özerklik göstermiş ve panik ve baskı altındayken eğer düzgün eğitim ve talimatları almış olsalardı yapmayacakları girişimlerde bulunmuşlardır. Dolayısıyla, Mahkeme Hükümetin bu iddiasını kabul edemez bulmuştur. Mahkeme ayrıca, net ve merkezi bir komuta sisteminin olmamasının polis memurlarının kalabalığa direk olarak ateş açma riskini arttıran bir eksiklik olduğunu tespit etmiştir.

111. Ek olarak, kalabalığın dağıtılabilmesi için biber gazı, plastik mermi ve basınçlı su gibi gerekli ekipmanları sağlanması görevi, iki ilçedeki ciddi olayların da farkında olan Güvenlik Güçlerinin üzerindedir. Mahkemeye göre, bu ekipmanların bulunmaması kabul edilemezdir.

112. Sonuç olarak, Mahkeme, somut davanın olayları göz önünde bulundurduğunda on yedi kişinin ölümü ile sonuçlanan göstericileri dağıtmak için kullanılan gücün Sözleşme'nin 2. maddesinde belirtilen kesinlikle gerekli olma düzeyinden çok daha fazla olduğu kanaatindedir.

113. Dolayısıyla, bu bağlamda Sözleşme'nin 2 maddesi ihlal edilmiştir.

2. Soruşturmanın yetersiz olduğuna ilişkin iddia hakkında

114. Sözleşme'nin 1. maddesinde belirtilen Devletlerin “kendi yetki alanları içinde bulunan herkesin, bu Sözleşme'nin birinci bölümünde açıklanan hak ve özgürlüklerden yararlanmalarını sağla[masına]” ilişkin belirtilen genel yükümlülüğü ile okunduğunda Sözleşme'nin 2 maddesinde öne sürülen yaşam hakkını koruma yükümlülüğü dolaylı olarak bir güç kullanımı sonucunda öldürülen şahıslara ilişkin olarak etkili bir resmi soruşturmanın açılması gerektirmektedir.

115. Belirli bir durumun soruşturulmasında ilerlemeyi önleyecek bir takım zorlukların ve engellerin olabileceğini kabul etmek gerekmektedir. Ancak, ölümcül bir gücün kullanılması halinde bu hususun soruşturulmasına ilişkin olarak yetkililerin ivedi bir şekilde davranması genel anlamda yetkililerin hukukun üstünlüğüne bağlılığına duyulan kamu güveninin devam edebilmesi ve gizli anlaşmaların ya da yasaya aykırı eylemlere tolerans gösterilmesinin önlenebilmesi için elzem olarak kabul edilmektedir (bk. genel olarak, *McKerr/Birleşik Krallık*, no. 28883/95, §§ 108-115, AİHM 2001-III).

116. İlk olarak, soruşturma söz konusu olayın meydana geldiği şartları belirleyebilmeli, ikinci olarak ise sorumluların tespit edilmesi ve cezalandırılmasını sağlayabilinmelidir. Bu yükümlülük sonuçlarla ilişkili

olmayıp yöntemler ile alakalıdır. Bu bağlamda çabukluk ve makul bir hızlilik şartı da gereklidir (bk. *Kelly ve Diğerleri/Birleşik Krallık*, no. 30054/96, §§ 96-97, 4 Mayıs 2001).

117. Her halükarda, ulusal mahkemeler hiçbir şart altında bir yaşamı tehlikeye altına sokan suçların cezalandırılmamasına göz yummamalıdır. Bu husus, kamu güveni ile hukukun üstünlüğüne bağlılığın sağlanması ve hukuka aykırı eylemlere tolerans gösterilmesinin veya bu konuda hile yapılmasının önlenmesi bakımından önemlidir (bk. gerekli değişikliklerin uygulanması koşuluyla, *Hugh Jordan/Birleşik Krallık*, no. 24746/94, § 108, AİHM 2001-III). Mevcut yargı sisteminin caydırıcı etkisinin ve yaşam hakkı ihlallerinin önlenmesinde oynaması gereken rolün öneminin baltalanmaması için, ulusal mahkemelerin, karar verirken, davayı Sözleşme'nin 2. maddesinin gerektirdiği üzere dikkatli bir şekilde inceleyip incelemedikleri ve ne derece dikkatle incelediklerini ele almak Mahkemenin görevidir.

118. Somut davaya ilişkin olarak, Mahkeme ulusal makamların Gazi ve Ümraniye olayları ile alakalı olarak üç ayrı soruşturma açtığını gözlemlemektedir (bk. yukarıdaki 33 ve 81. paragraflar arası). Ancak, bu soruşturmaların yürütülmesinde göze çarpan eksiklikler mevcuttur.

119. Yukarıda da belirtildiği gibi Dilek Şimşek Sevinç, Reis Kopal, Zeynep Poyraz, Fevzi Tunç, Fadime Bingöl, Ali Yıldırım, Mehmet Gündüz, Mümtaz Kaya ve Sezgin Engin'in ölümüne ilişkin olarak açılan soruşturma yirmi polis memurunun kovuşturulmasına yol açmıştır. Neredeyse yedi yıl süren yargılamalar sonucunda bir polis memuru Fevzi Tunç, Reis Kopal ve Dilek Şimşek Sevinç'i öldürmekle suçlu bulunmuş ve beş yıl hapis cezasına mahkûm edilmiştir. Başka bir polis memuru ise Mümtaz Kaya'yı öldürmekten suçlu bulunmuş ancak cezanın infazı mahkeme tarafından askıya alınmıştır. İki polis memurunun da kamu görevi yapması yasaklanmıştır.

120. Soruşturmanın bu kısmına ilişkin olarak Mahkeme ağır ceza mahkemesi tarafından atılan adımların isteksiz ve yavaş olduğunu gözlemlemektedir. Dava için 1995 yılının Temmuz ayında başvuruda bulunulmasına rağmen 1997 yılının Haziran ayına kadar dava dosyası ilk başta güvenlik gerekçeleri temelinde daha sonra ise yargı yetkisi sorunları temelinde ulusal mahkemeler arasında dolaştırılmıştır (bk. yukarıdaki 38 ile 51. paragraflar). Ek olarak, yargılamaların hiçbir aşamasında ulusal mahkeme yetkililerin operasyonu yürütülmesindeki eksikliklerine ya da göstericileri dağıtmak için orantılı bir güç kullanmamalarına ilişkin genel sorumluluklarını incelemeye tabi tutmamış; ancak buna rağmen yargılamaların sonunda iki polis memuru dört kişiyi öldürmekten suçlu bulunmuştur. Bu bağlamda, polis memurlarının göreceli olarak hafif cezalar aldıkları not edilmelidir (bk. yukarıdaki 72 ile 73. paragraflar).

121. Mahkeme, Hasan Sel, Hasan Ersürer, Hasan Gürgen ve Dinçer Yılmaz'ın ölümüne ilişkin olarak açılan soruşturmanın halen Gaziosmanpaşa Cumhuriyet Savcısı nezdinde derdest olduğunu gözlemlemektedir. Bu bağlamda, Mahkeme soruşturmanın on yıl boyunca derdest olduğunu ve herhangi bir elle tutulur sonucun ortaya konmadığını gözlemlemektedir.

122. Son olarak, Mahkeme Üsküdar Cumhuriyet Savcısının kovuşturmaya yer olmadığına dair kararı ile sonlanan Ümraniye olayları hakkındaki soruşturmaya ilişkin olarak polis tarafından orantısız bir şekilde ölümcül güç kullanıldığını öne süren ciddi suçlar karşısında Cumhuriyet Savcısının inisiyatif kullanması gerektiği kanaatindedir. Mahkeme, bu bağlamda, kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın, şikâyetçilerin ifadelerine, olayların yaşandığı gün görev alan polis memurlarının bazılarının ifadelerine, olay yerinde bulunan ve ölü ile yaralı şahısların bedenlerinden çıkarılan sekiz mermi üstünde yapılan balistik incelemelerine dayandığını gözlemlemektedir. Ancak, Mahkeme yetkililerin olaydan sonra sadece sekiz mermi toplayabilmesini şaşırtıcı bulmaktadır. Ayrıca, balistik

raporlarının sadece bu mermilerin o gün görev alan iki yüz otuz sekiz polis memurundan alınan tabancalar ile karşılaştırılmıştır. Mermilerin ne tür bir silahtan ateşlendiğini ya da ne kadar uzaktan ateşlendiğini incelendiğine dair herhangi bir emare yoktur.

123. Ek olarak, Mahkemeye sunulan belgelerden anlaşıldığı üzere göre, Cumhuriyet Savcısı polis memurlarının olaylara ilişkin ifadelerini sorgulamadan kabul etmiştir (yukarıdaki 77. paragraf).

124. Bu mülahazalar ışığında, Mahkeme ulusal mahkemelerin makamların yakınlarına ilişkin olarak ivedi ve yeterli soruşturmalar yürütmediğini tespit etmektedir. 1995 yılının Mart ayında gerçekleşen trajik olaylara karşısında Türk ceza adalet sisteminin işlediği yöntem dolayısıyla Devlet yetkililerinin ya da bu yetkililerinin olaylardaki rollerine ilişkin olarak tam sorumluluğunun tespit edilememiştir. Sonuç olarak, ilgili makamlar bu bağlamdaki temel sorumluluklarını göz ardı etmişlerdir.

125. Özetle, Mahkeme somut davada başvuranların yakınlarının ölümü ile sonuçlanan şartlara ilişkin olarak ivedi ve yeterli bir soruşturma ortaya konulmaması dolayısıyla Sözleşme'nin 2. maddesinin usuli yön bakımından ihlal edildiğine karar vermiştir.

II. SÖZLEŞME'NİN 6. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

126. Başvuranlar, mahkemeye etkin erişim haklarından mahrum edildiklerini ve Sözleşme'nin 6 § 1. maddesinin ihlal edildiğini iddia etmişlerdir. Başvuranlar, davanın olgularının Dilek Şimşek Sevinç, Dinçer Yılmaz, Reis Kopal, Zeynep Poyraz, Fevzi Tunç, Sezgin Engin, Fadime Bingöl, Mümtaz Kaya, Hasan Gürgen, Ali Yıldırım, Hasan Sel, Mehmet Gündüz, İsmail Baltacı, Hasan Puyan, Hakan Çabuk, Genco Demir ve İsmihan Yüksel'in ölümüne ilişkin olarak etkili bir soruşturma yürütülmesi

yönünde bir çaba sarf edilmediğini ileri sürmüşlerdir. Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi aşağıdaki şekildedir:

“Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar hakkında ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir yargı yeri tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde yürütülmesini isteme hakkına sahiptir.

127. Hükümet, olaylar hakkında açılan soruşturmanın ve polis memurlarının kovuşturulmasının başvuruların iddialarına ilişkin olarak etkili bir hukuk yolu sağladığını öne sürmüştür.

128. Mahkeme başvuruların Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi kapsamındaki şikâyetlerinin soruşturma makamlarının yakınlarının ölümünü ele alma yöntemi ile bu yöntemin uğradıkları zararların telafi edilmesini sağlayacak etkili hukuk yoluna erişmeleri üzerinde olan etkisine ilişkin olan daha genel şikâyetlerinden ayrılamaz olduğunu gözlemlemektedir. Dolayısıyla, başvuruların 6. madde kapsamında öne sürdükleri şikâyetin daha genel bir yükümlülük olan Sözleşmeciler Devletlerin Sözleşme'nin 13. maddesi altındaki Sözleşme ihlallerine ilişkin olarak etkili bir hukuk yolu sunma yükümlülüğü çerçevesinde incelenmesi daha uygun olacaktır. Sözleşme'nin 2. maddesinin ihlalinin sadece mağdurların yakınlarına tazminat ödemek ile giderilemeyeceği not edilmelidir (bk. gerekli değişikliklerin uygulanması koşuluyla, *Aksoy/Türkiye*, 18 Aralık 1996 tarihli karar, *Raporlar* 1996-VI, sf. 2285-86, §§ 93-94 ve *Aydın/Türkiye*, 25 Eylül 1997 tarihli karar, *Raporlar* 1997-VI, sf. 1894-96, §§ 100-103).

129. Mahkeme, somut davada elde edilen deliller temelinde Hükümetin Sözleşme'nin 2. maddesi kapsamında başvuruların yakınlarının ölümünden sorumlu olduğunu tespit etmiştir (bk. yukarıdaki 104 ve 113. paragraflar). Bu nedenle, başvuruların bu bağlamdaki şikâyetleri Sözleşme'nin 13. maddesi uyarınca “savunulabilir” (bk. *Boyle ve Rice/Birleşik Krallık*, 27 Nisan 1988 tarihli karar, Seri A no. 131, sf. 23, § 52 ve *Kaya/Türkiye*, 19 Şubat 1998 tarihli karar, *Raporlar* 1998-I, § 107).

130. Yetkililerin başvuranın kardeşinin ölümüne ilişkin olaylar hakkında etkili bir soruşturma yürütme yükümlülüğü bulunmaktadır. Yukarıda bahsi geçen gerekçeler temelinde (bk. yukarıdaki 118-125. paragraflar), Sözleşme'nin 2. maddesi tarafından soruşturma açma yükümlülüğünden daha geniş kıstasları öngören 13. madde kapsamında değerlendirilme yapıldığında etkili bir ceza soruşturması yapılmadığına karar verilebilir. Dolayısıyla, Mahkeme başvuruların yakınlarının ölümüne ilişkin olarak etkili bir hukuk yoluna ve bu sebeple tazminat talep etmek için mevcut hukuk yollarına başvurmaktan mahrum bırakıldıklarını tespit etmiştir.

131. Dolayısıyla, Sözleşme'nin 13. maddesi ihlal edilmiştir.

III. SÖZLEŞMENİN 14 VE 17. MADDELERİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

132. Başvuranlar, Sözleşme'nin 14 ve 17. maddeleri kapsamında dini inançları dolayısıyla ayrımcılığa uğradıklarını iddia etmişlerdir.

133. Hükümet, bu şikâyetlerin olgusal temelini reddetmek dışında söz konusu iddialara değinmemiştir.

134. Mahkeme başvuruların iddialarını kendisine sunulan deliller ışığında incelemiş ancak bu iddiaları dayanaksız olduğunu tespit etmiştir. Dolayısıyla bu maddelerin ihlali söz konusu değildir.

IV. SÖZLEŞME’NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

135. Sözleşme’nin 41. maddesi aşağıdaki gibidir:

“Eğer Mahkeme bu Sözleşme ve Protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Taraf’ın iç hukuku bu ihlalin sonuçlarını ancak kısmen ortadan kaldırılabiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, zarar gören taraf lehine adil bir tazmin verilmesine hükmeder.”

A. Tazminat

136. Başvuranlar maddi ve manevi zarara ilişkin olarak her kişiye ayrı ayrı 200.000 avro tazminat ödenmesini talep etmişlerdir.

137. Hükümet bu taleplere itiraz etmiştir. Hükümet bu miktarın aşırı olduğunu ve herhangi bir temelden yoksun olduğunu belirtmiştir.

138. Mahkeme başvuranların akrabalarının ölümü dolayısıyla herhangi bir maddi zarara uğradıklarını göstermediklerini not etmektedir. Dava dosyasında ölen kişilerin ailelerine mali destek sağlayıp sağlamadığına ilişkin herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Sonuç olarak, Mahkeme somut davanın şartları kapsamında başvuranlara maddi tazminat ödenmesi yönünde hüküm verilmesinin uygun olmadığı kanaatindedir.

139. Ancak, Mahkeme Sözleşme’nin 2 ve 13. maddelerinin ihlallerinin ciddiyetini göz önünde bulundurularak manevi tazminat ödenmesi gerektiği yönünde karar vermelidir. Bu doğrultuda, benzer davalarda ödenmesine hükmettiği miktarları göz önünde bulundurarak, hakkaniyet temelinde karar veren Mahkeme aşağıdaki miktarların manevi tazminat olarak belirtilen şahıslara ödenmesine karar vermiştir:

- Ali Şimşek, Şaziment Simşek, Dilay Şimşek, Erkan Şimşek, Gökhan Şimşek ve Şenay Şimşek için müştereken 30.000 avro ve

- Hakkı Yılmaz, Hüseyin Kopal, Cemal Poyraz, Hacer Baltacı, Mustafa Tunç, Mahmut Engin, Arslan Bingöl, Veli Kaya, Mehmet Gürgen, Çiçek Yıldırım, Hüseyin Sel, Mukaddes Gündüz, Sabri Puyan, Zeynel Abit

Çabuk, Aynur Demir ve Aligül Yüksel isimindeki diğer başvuranlar için her birine ayrı ayrı 30.000 avro

B. Masraflar ve Giderler

140. Başvuranlar masraf ve giderler bakımından herhangi bir talepte bulunmamışlardır.. Bu nedenle Mahkeme, bu başlık altında herhangi bir miktara hükmetmemiştir. Mahkeme, başvuranların başvurularını sunmaları için Avrupa Konseyinden adli yardım aldıklarını not etmektedir.

C. Gecikme Faizi

141. Mahkeme, gecikme faizi olarak Avrupa Merkez Bankasının kısa vadeli kredilere uyguladığı marjinal faiz oranına üç puan eklenmek suretiyle elde edilecek oranın uygun olduğuna karar vermiştir.

BU GEREKÇELERLE, MAHKEME, OY BİRLİĞİYLE,

1. Sözleşme'nin 2. maddesinin hem esas yönünden hem de usul yönünden ihlal edildiğine;
2. Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi kapsamındaki şikâyeti incelemeye gerek bulunmadığına;
3. Sözleşme'nin 13. maddesinin ihlal edildiğine;
4. Sözleşme'nin 14 ve 17. maddesinin ihlal edilmediğine;

5.

(a) Davalı Devlet tarafından, başvuranlar tarafından Türkiye’de belirlenen bir banka hesaplarına kararın Sözleşme’nin 44 § 2 maddesi uyarınca kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içerisinde, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden Türk lirasına çevrilmek üzere ve yansıtılabilecek herhangi vergiden muaf olmak üzere;

(i) manevi tazminat olarak Ali Şimşek, Şaziment Simşek, Dilay Şimşek, Erkan Şimşek, Gökhan Şimşek ve Şenay Şimşek isimindeki başvuranlara müştereken 30.000 avro ödenmesine;

(ii) manevi tazminat olarak Hakkı Yılmaz, Hüseyin Kopal, Cemal Poyraz, Hacer Baltacı, Mustafa Tunç, Mahmut Engin, Arslan Bingöl, Veli Kaya, Mehmet Gürgen, Çiçek Yıldırım, Hüseyin Sel, Mukaddes Gündüz, Sabri Puyan, Zeynel Abit Çabuk, Aynur Demir ve Aligül Yüksel isimindeki diğer başvuranların her birine ayrı ayrı 30.000 avro ödenmesine

(b) Yukarıda bahsi geçen üç aylık sürenin bittiği tarihten itibaren ödeme gününe kadar geçen sürede, yukarıda bahsedilen miktara, Avrupa Merkez Bankasının söz konusu dönem için geçerli olan marjinal faiz oranına üç puan eklenmek suretiyle elde edilecek oran üzerinden basit faiz uygulanmasına;

6. Başvuranların adil tazmin talebinin geri kalan kısmının reddedilmesine karar vermiştir.

İşbu karar, İngilizce olarak tanzim edilmiş ve Mahkeme İç Tüzüğü'nün 77 §§ 2 ve 3. maddesi uyarınca 26 Temmuz 2005 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.

S. NAISMITH

Yazı İşleri Müdür Yardımcısı

J.-P. COSTA

Başkan